

MENKUL
SERMAYE İRATLARINDA
VERGİLEME VE BEYAN

Mustafa ÖZYÜREK
TÜRMOB Genel Başkanı

Erdal SÖNMEZ
Hesap Uzmanı

Garip AYAZ
Hesap Uzmanı

TÜRMOB YAYINLARI- 113
ANKARA - 2000
Sirküler Rapor Serisi
Seri No :2000 - 5

Dizgi - Düzenleme

TÜRMOB
Basın -Yayın Servisi

Sirküler Rapor kitaplarında yer alan yazılarda ileri sürülen görüşler yalnızca yazarlarına aittir. Yayıncı kuruluş TÜRMOB' u bağlamaz.

ÖNSÖZ

Muhasebecilik, Mali Müşavirlik mesleğinin temeli, hiç kuşku yoktur ki bilgi ve birikime dayanmaktadır. Mesleki gelişimin yolu da sürekli mesleki eğitimden geçmektedir. Mesleki eğitime katkı sağlaması ve uygulamacılara yol göstermesi amacıyla yayınlamaya başladığımız **Sirküler Rapor serisi** bu amacımıza ulaşmada oldukça önemli bir fonksiyon üstlenmiştir.

Geçtiğimiz bir yıllık dönemde **Sirküler Rapor serisi** meslektaşlarımızın ve stajyerlerimizin büyük takdirini toplayarak, yoğun bir ilgiyle karşılanmıştır. Böylesi geniş bir talebi karşılama uğraşımız devam ederken, eğitim serisinin sürekli hale gelmesi yönünde talepleri karşılamak için çalışmalarımızı aralıksız sürdürmekteyiz.

Siz değerli meslektaşlarımızın ve stajyerlerimizin beğeni ve takdirini toplayan 2000-5 Seri Numaralı bu kitabı;TÜRMOB Genel Başkanı Mustafa ÖZYÜREK, Hesap Uzmanı Erdal SÖNMEZ ve Hesap Uzmanı Garip AYZAZ tarafından hazırlanan “**MENKUL SERMAYE İRATLARINDA VERGİLEME VE BEYAN**” isimli eser oluşturuyor. Bu çalışma bir kaynak kılavuz niteliğinde olup konuyu örnekleri ile açıklamaktadır.

Kitabın, meslek camiamıza ve uygulamacılara faydalı olmasını diliyorum. Eğitim serimize gösterilen ilgi ve destekten dolayı meslektaşlarımıza ve stajyerlerimize teşekkürlerimi sunarım.

Uğur BÜYÜKBALKAN
Genel Sekreter

İÇİNDEKİLER

1. GENEL TANIM	1
2. MENKUL SERMAYE İRADINDA ELDE ETME	2
2.1. Gelirin Şahsi Olması	2
2.2. Gelirin Yıllık Oluşu	2
2.3. Gelirin Gerçek ve Safi Olması	2
2.4. Gelirin Elde Edilmiş Olması	3
2.5. Menkul Sermaye İradında Elde Etme	4
3. KAR PAYI	5
3.1. Kar Payı Kavramı ve Türleri	5
3.2. Kurumlardan Bedelsiz Olarak Alınan İştirak Hisseleri ve Hisse Senetleri	6
3.3. Kar Payları Ne Zaman Elde Edilir?	10
3.3.1. Anonim Şirketlerde Kar Dağıtım	11
3.3.2. Limited Şirketlerde Kar Dağıtım	11
3.3.3. Eshamlı Komandit Şirketlerde Kar Dağıtım	12
3.3.4. Kooperatiflerde (Gelir - Gider Farkı) Dağıtım Ne Zaman Olur?	12
3.3.5. İş Ortaklıklarında Kar Dağıtım Ne Zaman Olur?	13
4. VERGİ ALACAĞI	14
4.1. Tanım	14
4.2. Vergi Alacağının Esasları	17
4.3. Vergi Alacağının Mahsubu	18

5. DEVLET TAHVİLİ VE HAZİNE BONOSU FAİZLERİ İLE TOPLU KONUT İDARESİ VE KAMU ORTAKLIĞI İDARESİNCE ÇIKARILAN MENKUL KIYMET GELİRLERİNİN VERGİLENDİRİLMESİ.	19
5.1. Vergilendirme Esasları	19
5.2. Stopaj Oranları	21
6. ALACAK FAİZLERİ	22
7. MEVDUAT FAİZLERİ	23
7.1. Vadeli Mevduat Faizler	24
7.2. Döviz Tevdiat Hesaplarından Elde Edilen Faizler	24
7.3. Off-Shore (Kıyı Bankacılığı) Bankacılık Kapsamında Elde Edilen Döviz Tevdiat Faizleri	25
7.4. Mevduat Faizlerinde Stopaj	26
8. FAİZSİZ OLARAK KREDİVERENLERE ÖDENEN KAR PAYLARI İLE KAR VE ZARAR ORTAKLIĞI BELGESİ KARŞILIĞI ÖDENEN KAR PAYLARI VE ÖZEL FİNANS KURUMLARINCA KAR VE ZARARA KATILMA HESABI KARŞILIĞINDA ÖDENEN KAR PAYLARI	27
8.1. Faizsiz Olarak Kredi Verenlere Ödenen Kar Payları İle Kar ve Zarar Ortaklığı Belgesi Karşılığı Ödenen Kar Payları ve Özel Finans Kurumlarınca Kar ve Zarara Katılma Hesabı Karşılığında Ödenen Kar Paylarında Stopaj	28
9. REPO KAZANÇLARI	29
9.1. Repo Gelirlerinde Stopaj	30

10. 1999 YILI GELİRLERİNE UYGULANACAK İNDİRİM ORANI.....	30
10.1. İndirim Oranı Nedir?	30
10.2. İndirim Oranı Uygulanabilecek 1999 Takvim Yılı Gelirleri Nelerdir?	31
10.3. İndirim Oranı Uygulamasından Bir Tartışma	32
11. GELİRİ TOPLANMASI VE BEYAN	35
11.1. Genel Bilgi	35
11.2. Gelirin Toplanması ve Beyan	35
11.3. Tam Mükellefiyette Beyanname Verilmeyen Haller Nelerdir?	36
11.4. Dar Mükellefiyette Beyanname Verilmeyen Haller Nelerdir?	38
11.5. 2002 Yılı Sonuna Kadar Beyan Edilmeyecek Menkul Sermaye İratları	39
11.6. Beyanname Verme ve Ödeme Zamanları?	40
12. MENKUL SERMAYE İRATLARI ÜZERİNDEN KAYNAKTA KESİLEN VERGİLERİN MAHSUBU	40
13. MENKUL SERMAYE İRATLARININ BEYANI İLE İLGİLİ ÖRNEKLER	41
13.1. 1999 Takvim Yılı Gelirlerine Uygulanacak Gelir Vergisi Tarifesi	41
14. ÇÖZÜMLÜ ÖRNEKLER	42

1. GENEL TANIM

Sahibinin ticari, zirai veya mesleki faaliyeti dışında, nakdi sermaye veya para ile temsil edilebilen değerlerden oluşan sermaye dolayısıyla elde ettiği temettü, faiz, kira ve benzeri iratlar menkul sermaye iradı olarak tanımlanır (GVK, Md. 75).

Menkul sermaye iradının tanımında yer alan ana unsurlar şunlardır:

1. Gelir, nakdi sermaye veya para ile temsil edilebilen değerlerden oluşan sermaye dolayısıyla elde edilmiş olmalıdır Para ile temsil edilen değerler ise kısaca tahvil, hisse senedi, mevduat sertifikası vb. menkul kıymetlerdir.

2. Gelir, sahibinin ticari, zirai veya mesleki faaliyeti dışındaki faaliyetlerden elde edilmiş olmalıdır

Ticari ve zirai kazanç, emek ve sermayeye dayanan bir organizasyondan doğar. Mesleki kazançta da emek, bilgi ve ihtisas unsuru çok önemli olmakla beraber, bazı hallerde nakdi sermayenin de mesleki kazancın oluşumuna katkısı olduğu söz konusu olabilir İşte 75. maddedeki tanımlamada yer alan "sermayenin ticari, zirai ve mesleki faaliyet dışında değerlendirilmesi" şartı, nakdi sermayenin ticari, zirai ve mesleki kazancın oluşumuna katkı sağladığı haller dışındaki değerlendirilişini ifade eder İradı sağlayan sermaye sahibinin ticari faaliyetine bağlı bulunduğu ve yapısı itibariyle menkul sermaye iradı teşkil ettiği durumda da elde edeni yönünden ticari kazanç sayılır Bu husus 75. maddenin son fıkraya hükmünde belirtilmiştir.¹

Buna göre, sadece ticari kazançla ilgili olarak elde edilen menkul sermaye

1- Yılmaz ÖZBALCI, Gelir Vergisi Kanunu Yorum ve Açıklamaları, Oluş Yayıncılık, Ankara, Kasım 1998, s.601.

iradı, ticari kazancın tespitinde dikkate alınacaktır Menkul sermaye iradı, serbest meslek kazancına bağılı olarak elde edilse dahi, serbest meslek kazancının tespitinde dikkate alınmayacak, ayrı olarak değerlendirmeye tabi tutulacaktır.

2. MENKUL SERMAYE İRADINDA ELDE ETME

Gelir Vergisi Kanunu'na göre vergiye tabi gelirin aşağıdaki özellikleri taşıması gerekir.

2.1. Gelirin Şahsi Olması

Gelir vergisi konusuna girecek gelirin önemli özelliklerinden birisi gelirin gerçek kişilere ait olması ve gerçek kişilere izafe edilebilmesidir. Buna "gelirin şahsiliği" denilmektedir.

2.2. Gelirin Yıllık Oluşu

Gelir vergisine tabi gelirin ikinci önemli özelliği, yıllık olmasıdır Vergilemede gerçek kişiye ait gelirin bir yıllık tutarının dikkate alınması gerekir Buna "gelirin dönemselliği" denilmektedir. Gelirin bir yıllık tutar esas alınarak vergilendirilmesi, aynı zamanda gelirin şahsiliğini tamamlayan bir özellik taşımaktadır.

2.3. Gelirin Gerçek ve Safi Olması

Gelir vergisine tabi tutulacak gelirin gerçek ve safi olması gerekir. Gerçek gelirden kasıt ise, vergilemenin bazı karinelere istinaden yapılması değil, gerçekleşen gelir esas alınarak yapılmasıdır Öte yandan gerçekleşen gelirin de safi tutarı üzerinden vergilenmesi gerekir. Bunun anlamı ise, gelirin elde edilmesi ve kaynağının devam ettirilebilmesi için yapılan giderlerin

düşülmesinden sonra kalan tutarın esas alınarak vergileme yapılmasıdır

2.4. Gelirin Elde Edilmiş Olması

Vergi alacağı vergi kanunlarının vergiyi bağladıkları olayın vukuu ve hukuki durumun tekemmülü ile doğar (VUK; Md.19). Gelir vergisi açısından ise vergiyi doğuran olay gelirin elde edilmiş olmasıdır. Elde etme ise, geliri oluşturan kazanç ve iratlara hukuken ve iktisaden tasarruf edebilme imkanını ifade eder Gelir Vergisi Kanunu'nda gelirin elde edilmiş olması bakımından farklı esaslar benimsenmiştir Bunlar tahakkuk, hukuki ve ekonomik tasarruf ile tahsil esaslarıdır

Tahakkuk esası, gelirin elde edilmiş olması için hukuken söz konusu gelire alacaklı hale gelmeyi yeterli saymaktadır Daha ayrıntılı bir şekilde ifade edilmek istenirse, geliri doğuran işlemlerin eksiksiz olarak gerçekleşmiş olması sonucunda, gelirin içerik ve tutar olarak kesinleşmesi ile gelir tahakkuk etmiş olur.

Hukuki tasarruf, gelire hukuken tasarruf edebilmeyi ifade eder. Hukuki tasarruf, gelirin sahibi tarafından talep edilebilir hale gelmesidir. İlk aşamada geçerli olan tahakkuk esası, sonucunda gelir sahibinin talep hakkı mutlaka doğmayabilir. Gelirin talep edilebilmesi için, herhangi bir ödeme vadesi veya süre öngörölmüşse bu sürenin dolmuş olması gerekir. İşte bu sürenin dolması ile gelir hukuken talep edilebilir hale gelir.

Ekonomik tasarruf, vergiyi doğuran olay karşılığında gelir sahibine ödemeyi yapacak olanın, gelir sahibinin emrine geliri hazır hale getirmesini ifade eder. Emre hazır hale gelmekten kasıt ise, hak sahibi tarafından istendiğı anda gelirin ödenecek hale gelmiş olmasıdır

Tahsil esası, gelirin nakdi veya aynı bir maddi kıymet veya gayri maddi

bir servet unsuru olarak sahibinin mal varlığına dahil olmasını ifade eder Bu nokta da gelir sahibinin fiili tasarruf imkanı doğmuştur. Yani gelir, geliri doğuran işlemin karşı tarafının tasarrufundan tüm unsurlarıyla çıkmış ve sahibinin mal varlığına girmiştir.

2.5. Menkul Sermaye İradında Elde Etme²

Menkul sermaye iradında gelirin elde edilmesi "hukuki ve ekonomik tasarruf"a bağlanmıştır Menkul sermaye iradı açısından elde etmenin tüm unsurlarının tamamlanması için gelir sahibi açısından hukuki ve ekonomik tasarruf imkanının doğmuş olması gerekir Prensip olarak hukuki tasarruf imkanının doğduğu anda, ekonomik tasarruf imkanının da doğmuş olduğu kabul edilir. Elde etmeye bu açıdan bakıldığında, menkul sermaye iradında hukuki tasarruf imkanının doğmuş olması yeterli sayılır Ancak, mükellef hukuki tasarruf imkanının doğmuş olmasına rağmen ekonomik tasarruf imkanının doğmadığını, bu nedenle gelirin elde edilmediğini ispat hakkına sahiptir. Ekonomik tasarruf imkanının doğmadığı mükellef tarafından kanıtlandığı takdirde, gelir elde edilmemiş sayılacaktır

2- 06.02.2000 tarih ve 23956 sayılı R.G.'de yayımlanan 67 Seri No'lu Kurumlar Vergisi Genel Tebliğinde vadeli mevduat hesapları ve repo işlemleri ile ilgili olarak değerlendirilme gününe kadar (31.12...) tahakkuk eden faiz ve gelirlerin ticari kazancın tespitinde gelir olarak dikkate alınacağı belirtilmiştir. Bu açıklama ticari işletmelerin gelirlerinin tespiti ile ilgilidir. Gerçek kişilerin menkul sermaye iradını elde ettikleri tarih hukuki ve ekonomik tasarrufun gerçekleştiği tarih olduğu için gerçek kişilerde anılan gelirlerin vade bitiminde elde edildiğini kabul etmek gerekir.

3. KAR PAYI

3.1. Kar Payı Kavramı ve Türleri

Gelir Vergisi Kanunu'nda kar payı kavramı tanımlanmamıştır Ancak Gelir Vergisi Kanunu'nun 75. maddesinde menkul sermaye iradı olarak nitelendirilecek olan bazı kar payı çeşitleri ismen sayılmıştır

1- Her nevi hisse senetlerinin kar payları (kurucu hisse senetleri ve diğer intifa senetlerine verilen kar payları ve pay sahiplerine hazırlık dönemi için faiz olarak veya başka adlarla yapılan her türlü ödemeler ile Sermaye Piyasası Kanununa göre yatırım fonları katılma belgelerine ödenen kar payları dahil),

2- İştirak hisselerinden doğan kazançlar (Limited Şirket ortaklarının, iş ortaklıklarının ortakları ve komanditerlerin kar payları ile kooperatiflerin dağıttıkları kazançlar bu zümreye dahildir Kooperatiflerin ortakları ile yaptıkları muamelelerden doğan karların ortaklara, kooperatifle yaptıkları muameleler nispetinde dağıtımı, kazanç dağıtımı sayılmaz.)

Adi komandit şirketlerde komanditerlerin kar payları, şirket karının ilişkin bulunduğu takvim yılında elde edilmiş sayılır

3- Kurumların idare meclisi başkan ve üyelerine verilen kar payları.

Kurumlardan alınan kar payı kavramı yukarıda sayılan ve Gelir Vergisi Kanunu'nun 75. maddesinin 1, 2 ve 3 numaralı bentlerinde belirtilen kar paylarını ifade etmektedir Bu nedenle vergi alacağı açısından da bu kar paylarının esas alınacağı tabiidir

Ancak adi komandit şirketlerde komanditerlerin aldıkları kar payları bu kapsamda değerlendirilmez.

3.2. Kurumlardan Bedelsiz Olarak Alınan İştirak Hisseleri ve Hisse Senetleri³

Bilindiği üzere, kurumlar tarafından iç kaynaklar kullanılmak suretiyle sermaye artırımına gidildiği durumda, artırılan sermayeyi temsil etmek üzere ortaklara bedelsiz iştirak hisseleri veya hisse senetleri verilmektedir.

Bedelsiz iştirak hissesi veya hisse senedi verilmesine neden olan sermaye artırımları kurumların iç kaynaklarını oluşturan,

-Sermaye yedekleri veya

-Kar yedeklerinden karşılanmaktadır.

3- 06.02.2000 tarih ve 23956 sayılı R.G.'de yayımlanan 231 seri No'lu Gelir Vergisi Genel Tebliği'nde kurumların karlarını sermayeye eklemek suretiyle gerçekleştirdikleri kar payı dağıtım işlemlerinde, kar payı elde eden ortaklar nezdinde yapılacak vergileme konusunda özetle aşağıdaki açıklamalar yapılmıştır.

- Karın sermayeye ilave edilmesinin kar dağıtımını sayılmayacağına ilişkin olarak GVK'nun vergi tevkifatını düzenleyen 94. maddesinde yer alan hüküm, bu madde uyarınca yapılacak stopaj açısından bir belirleme yapmaktadır. Yani söz konusu hüküm sadece stopajla ilgilidir.

- Bu nedenle gerçek kişi ortaklar tarafından, karın sermayeye ilave edilmesi suretiyle elde edilen kar payları menkul sermaye iradı sayılacak ve vergi alacağı ilave edildikten sonra GVK'nun 85 ve 86. maddeleri çerçevesinde beyan edilecektir.

- Diğer taraftan, KVK'nun 4503 sayılı Yasa ile değişik geçici 28. maddesinin (a) fıkrasının üçüncü alt bendinde "Bu kazançların sermayeye ilavesi nedeniyle ortaklarca elde edilen menkul sermaye iradı için beyanname verilmez, başka gelirler nedeniyle verilen beyannameye bu gelir dahil edilmez.." hükmü yer almaktadır.

- Bu özel hüküm uyarınca, geçici 28. madde kapsamındaki kazançların sermayeye ilave edilmesi nedeniyle ortaklarca elde edilen kar payları için tutarı ne olursa olsun beyanname verilmeyecek, diğer gelirler nedeniyle beyanname verilmesi halinde de bu kar payları beyannameye dahil edilmeyecektir.

Genel olarak kar yedekleri;

-Yasal yedekler,

-Statü yedekleri,

-Olağantüstü yedekler,

-Yedek niteliğindeki karşılıklar,

-Özel fonlar gibi işletme faaliyetleri sonucu elde edilen karların dağıtılmış kısmını ifade eder

Sermaye yedekleri ise;

-Hisse senedi ihraç primleri (emisyon primleri),

-İptal edilen ortaklık payları,

-İktisadi kıymetlerin yeniden değerlenmesi veya maliyet artışına konu edilmesi sonucu oluşan fonlardan meydana gelmektedir.

Dönem karından ayrılan yedeklerin herhangi bir yılda sermayeye ilave edilmesi, ortaklara fiilen dağıtılan kar payları ile kurumun sermaye artırımına iştirak edilmesi aynı niteliktedir. Her iki durumda da ortaklar kurum bünyesinde oluşan karlar üzerinde tasarrufta bulunma imkanına sahip olmaktadır.

Dolayısıyla, kar yedeklerinden karşılanan sermaye artırımları sonucunda ortaklarca bedelsiz iştirak hissesi veya hisse senedi edinimi, ortaklar ağısından kar payı hükmündedir. Bu nedenle ortaklar ağısından kar dağıtımı

sayılan bu tutar üzerinden vergi alacağı da hesaplanır Ancak bu şekilde karın sermayeye ilave edilmesi kurum açısından kar dağıtımı sayılmaz Yani karın sermayeye ilave edilmesi halinde, yeni getirilen kar dağıtımına bağlı stopaj yükümlülüğü kurum açısından ortaya çıkmayacaktır Bu suretle şirketler oto finansmana yönlendirilmektedir. Bu düzenleme 1999 hesap dönemi kazancına uygulanmak üzere, 01.01.1999 tarihinden itibaren yürürlüğe girmiştir.

Bununla birlikte Kurumlar Vergisi Kanunu'nun geçici 28. maddesinde öngörülen koşullara uygun olarak gayrimenkullerin ve iştirak hisselerinin satışından ve üretim tesislerinin yeni kurulan bir şirkete aynı sermaye olarak konulmasından doğan ve sermayeye ilavesi şartıyla vergilendirilmeyecek kazanç, esas itibarıyla kar yedeği niteliğindedir. Bu nedenle bu şekilde elde edilen kar payları özü itibarıyla menkul sermaye iradı niteliğindedir.

Ancak bu kazançların sermayeye ilavesi nedeniyle ortaklarca elde edilen menkul sermaye iradı için 2002 yılı sonuna kadar beyanname verilmez, başka gelirler nedeniyle verilen beyannameye bu gelir dahil edilmez.⁴ Buna göre, söz konusu kazançların sermayeye ilavesi nedeniyle ortaklara verilecek bedelsiz ortaklık payları veya hisse senetleri kar payı kabul edilmiş olmasına rağmen beyan edilmeyecek ve başka gelirler nedeniyle beyanname verilmesi halinde de bu gelirler beyannameye dahil edilmeyecektir.

Sermaye yedekleri ile sermaye artırımında bulunulması durumunda ise sermaye yedeklerinin niteliği gereği kar dağıtımı söz konusu değildir Zira, sermaye yedekleri kurumun vergiye tabi karından ayrılan bir unsur ol-

4- Söz konusu hüküm 29.01.2000 tarih ve 23948 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe giren 4503 sayılı Yasa'nın 9. maddesi ile Kurumlar Vergisi Kanunu'nun geçici 28. maddesine ilave edilmiştir.

mayıp çeşitli değerlendirme farklılıkları nedeniyle sermayede meydana gelen kayıpları karşılamak üzere kayden oluşturulan fonları ifade etmektedir. Bunların sermayeye ilavesi ile sermayede reel anlamda bir artış meydana gelmemektedir.

Buna göre mevzuatımız çerçevesinde sermaye yedeği olarak nitelendirilen ve sermayeye ilavesi kar dağıtımı; sermayeye ilave nedeniyle ortaklara bedelsiz iştirak hissesi veya hisse senedi verilmesi kar payı sayılmayan haller şunlardır:

Amortismanına tabi iktisadi kıymetlerin yeniden değerlendirilmesi nedeniyle oluşan yeniden değerlendirme fonlarının sermayeye ilavesi,

İştirak hisselerinin, gayrimenkullerin ve amortismanına tabi iktisadi kıymetlerin satışında, maliyet bedellerini artırılması sonucu oluşan maliyet artış fonunun sermayeye ilavesi,

Kesilip satılmak üzere ağaç yetiştiriciliğinde aktifleştirilen giderlerin yeniden değerlendirme oranında artırılması sonucu oluşan gider artış fonunun sermayeye ilavesi,

Anonim şirketlerin kuruluşlarında veya sermayelerini artırdıkları sırada çıkardıkları hisse senetlerinin itibari değerlerinin üzerinde elden çıkarılmaktan sağlanan kazançların sermayeye ilavesi.

Olağanüstü kar yedekleri, önceki yıl karları ve son yıl karları gibi adlarla belirtilen kar yedeklerinin sermayeye eklenmesi nedeniyle ortaklarca edinilen iştirak hisseleri kayıtlı değerleri ile, hisse senetleri ise üzerinde yazılı değeri ile ortakların kar payını oluşturur. Bu kar payları diğer kar payları gibi genel esaslar çerçevesinde vergilendirilir. Söz konusu bedelsiz hisse senetlerine ilişkin olarak ileride yapılacak açıklamalar çerçevesinde ay-

rica vergi alacağı hesaplanacaktır Kurumlarca sermaye artırımında bulunduğunda bu artırımın kaynaklarının ayrı ayrı gösterilmesi gerekmektedir. Kurumlar sermaye artırımını nedeniyle ortaklarına bedelsiz hisse senedi veya iştirak hissesi verdikleri sırada sermaye artırımının kaynaklarını yazılı olarak ortaklarına bildireceklerdir İstanbul Menkul Kıymetler Borsası'nda işlem gören hisse senetleri ile ilgili olarak bu zorunluluk bedelsiz hisse senedi edinimine aracılık eden borsa aracı kurumları vasıtasıyla yerine getirilecektir.

3.3. Kar Payları Ne Zaman Elde Edilir?

Mükelleflerce elde edilen kar paylarının hangi tarihte elde edildiğinin belirlenmesi, bu gelirlerinin hangi yıl beyan edileceğinin saptanması bakımından önem taşımaktadır

Genel olarak, kar paylarında elde etme gelirin hukuki ve ekonomik tasarruf etme imkanının doğmuş olmasına bağlanmıştır "**Hukuki tasarruf**" gelir sahibinin gelir üzerinde talepte bulunabilme hakkını; "**ekonomik tasarruf**" ise ödemeyi yapacak olan tarafından gelirin sahibinin emrine hazır kılınmasını ifade eder

Buna göre bir gelir hukuken talep edilebilir hale geldiği halde, ödemeyi yapacak olanın yükümlülüklerini yerine getirmemek suretiyle gelirin fiilen sahibinin emrine hazır kılınmaması halinde gelir elde edilmiş kabul edilmez.

Aşağıda kar dağıtımını yapacak kurumların niteliğine göre, kar paylarında elde etme açıklanmıştır

3.3.1. Anonim Şirketlerde Kar Dağıtım

Anonim şirketlerde kar dağıtım kararını şirket genel kurulu vermektedir. Genel kurul kar dağıtım kararını vermiş ise, **kar dağıtım tarihinde** genel kurul tarafından kar dağıtım tarihinin tespitinin şirketin yönetim kuruluna bırakıldığı durumda ise, **yönetim kurulunun tespit ettiği dağıtım tarihinde** kar payı elde edilmiş kabul edilir. Ancak bu tarihte kurum tarafından çeşitli nedenlerle kar dağıtımına fiilen başlanmaması halinde kar paylarının **fiilen dağıtımına başlandığı tarihte** kar payı elde edilmiş sayılır. Kar dağıtımına başlandığı halde, ortağın kar payını tahsil etmemiş olması hukuki ve ekonomik tasarruf gerçekleştiğinden kar payının elde edilmesini engellemez.

Diğer taraftan, şirket yetkili organlarınca kar dağıtımına ilişkin hukuki prosedür tamamlanmamakla birlikte, kar payının fiilen dağıtıldığı ve ortak tarafından tahsil edildiği durumda da fiili tasarruf gerçekleşeceğinden, kar payı elde edilmiş olacaktır.

3.3.2. Limited Şirketlerde Kar Dağıtım

Limited şirketlerde kar dağıtım kararı, şirketin ortak sayısının 20' den fazla olduğu durumlarda şirket genel kurulu tarafından verilir. Ortak sayısının 20 veya daha az olduğu durumda bu karar ortakların yazılı onayı ile alınır.

Her iki durumda da kar dağıtımına karar verilmiş ve kar dağıtım tarihi saptanmış ise, **kar dağıtım tarihinde** kar payı ortaklar tarafından elde edilmiş kabul edilir. Ancak, bu tarihte kurum tarafından çeşitli nedenlerle kar dağıtımına başlanmaması halinde, kar payları **fiilen dağıtımına başlandığı tarihte** elde edilmiş sayılır. Anonim şirketlerde olduğu gibi kar payının bu tarihten sonra tahsil edilmemiş olması elde etmeyi engellemez. Aynı şekilde kar dağıtımına ilişkin hukuki prosedür yerine getirilmemekle bir-

likte, karın ortaklara fiilen dağıtıldığı durumda da kar payının elde edilmesi gerçekleşmiş olur.

3.3.3. Eshamli Komandit Şirketlerde Kar Dağıtımı

Eshamli komandit şirketlerde kar dağıtımına ilişkin kararlar komanditerler (sınırlı sorumlu ortaklar) genel kurulu tarafından anonim şirketlerin tabii olduğu prosedür çerçevesinde verilir. Eshamli komandit şirketlerde, anonim şirketlerin yönetim kurullarına ilişkin görev ve sorumluluklar komandite (sınırsız sorumlu ortak) ortaklar tarafından yerine getirilir

Buna göre, komanditerler genel kurulu tarafından kar dağıtımına karar verildiği, kar dağıtım tarihinin genel kurul veya şirketi idare ve temsile yetkili komandite ortaklarca belirlendiği durumda, kar payı komanditer ortaklarca kar dağıtım tarihinde elde edilmiş sayılacaktır. Kar payının ortaklarca tahsiline ilişkin olarak anonim ve limited şirketler ortakları için yapılan açıklamalar bunlar içinde geçerlidir

Gelir Vergisi Kanununa göre komandite (sınırsız sorumlu) ortakların ortaklık karından aldıkları paylar şahsi ticari kazanç hükmündedir. Bu itibarla komandite ortaklar eshamli komandit şirketten kar payı değil, ticari kazanç elde ederler.

3.3.4. Kooperatiflerde (Gelir - Gider Farkı) Dağıtımı Ne Zaman Olur?

Kooperatifler Kanununa göre kooperatiflerin ortakları ile yapılan işlemlerden bir yıllık faaliyet sonunda elde edilen gelir - gider farkının ortaklar arasında, kooperatifin ortaklarla olan işlemleri oranında bölüştürülmesi esastır. Gelir Vergisi Kanununa göre kooperatiflerce ortaklara dağıtılan gelir - gider farkları menkul sermaye iradı olarak kabul edilmemiştir. Dola-

yısıyla, ortaklarca elde edilen bu mahiyetteki gelir - gider farkları verginin konusuna alınmamıştır

Gelir-gider farkları ortakların kooperatife koydukları değerlerin yıllık faaliyet sonunda tekrar ortaklara iade edilmesi düşüncesi ile menkul sermaye iradı olarak kabul edilmemiştir.

Kooperatiflerde, gerek ortaklarla yapılan işlemlerden doğan kazancın ortaklara, kooperatiflerle yaptıkları işlemler oranı dışında dağıtılması, gerekse ortak dışı faaliyetlerden doğan gelir - gider farkının ortaklara dağıtılması durumunda ortaklarca elde edilen kazançlar kar payı olarak gelir vergisine tabi tutulmaktadır

Kooperatiflerin genel kurullarınca kazancın dağıtılmasına karar verildiği ve gelir - gider farkı dağıtım tarihinin tespit edildiği durumda kooperatif ortaklarınca, **gelir - gider farkının dağıtımına başlandığı tarihte elde edildiği** kabul edilir.

3.3.5. İş Ortaklıklarında Kar Dağıtımı Ne Zaman Olur?

Kurumlar vergisi mükellefi olarak kabul edilen iş ortaklıkları, belirli bir süre içinde belirli bir işi sonuçlandırmak için kurulur, işin bitiminde yasal yükümlülükler yerine getirildikten sonra mükellefiyeti sona erdirilir. İşin bitiminde ortaya çıkan kazanç, işin bittiği yılın kazancı olarak beyan edilerek vergilendirilir.

Bu kazançların, kurumlar vergisi beyanname verme süresi içinde (**takip eden yılın Nisan ayı**) ortaklara dağıtıldığı kabul edilir İş ortaklıklarının

gerçek kişi ortaklarının ortaklığın kazancından aldığı kar payı GeliVergi-si Kanunu uyarınca menkul sermaye iradı olarak nitelendirilmiştir İş ortaklıklarının kurum veya şahıs ortaklığı statüsündeki ortaklarının ortaklık kazancından aldığı paylar ise elde edenin statüsüne göre kurum kazancı (iştirak kazancı) veya ticari kazanç olarak nitelendirilmektedir.

Dolayısıyla menkul sermaye iradı veya ticari kazanç olarak nitelendirilen kar paylarının gerçek kişilerce elde edilmesi durumunda bu kar payları vergi alacağı da dahil olmak üzere yapılan açıklamalar çerçevesinde beyan edilecektir.

Diğer taraftan 4369 sayılıYasa ile iş ortaklığı olarak faaliyette bulunmak seçimlik hale getirilmiştir. Özetle iş ortaklığı tanımına giren mükellefler den dileyenler iş ortaklığı olarak, dileyenler ise adi ortaklık olarak mükellefiyet tesis ettirebileceklerdir. Yukarıda yapılan açıklamalar iş ortaklığı şeklinde mükellefiyet tesis ettirenler için geçerlidir. Bu hüküm 29.07.1998 tarihinde yürürlüğe girmiştir.

4. VERGİ ALACAĞI

4.1. Tanım

Vergi alacağında 4369 sayılıYasa ile borsa kazançlarının vergiye tabi olması ve Kurumlar Vergisi Kanununda yatırım fon ve ortaklıklarına ilişkin istisnaların kaldırılmasına paralel olarak yeni düzenleme yapılmıştır

Gelir Vergisi Kanunu' na göre; vergi alacağı menkul sermaye iradı olarak kabul edilmiştir. Kanunun son şekline göre:

"Tam mükellefiyete tabi kurumlarca:

-Tam mükellefiyete tabi gerçek kişilere dağıtılan kar paylarının,

-Adi ortaklıklara, kollektif ve adi komandit şirketlere dağıtılan kar paylarının,

-Eshamlı komandit şirketlere dağıtılan kar paylarından bu şirketlerin komandite ortaklarına isabet eden kısmın,

1/5' i bunların vergi alacağını teşkil eder"

Yapılan bu düzenleme ile vergi alacağı oranı 1/3'ten 1/5'e indirilmiştir(**Bu oran 1.1.2000 tarihinden itibaren elde edilen kar paylarına uygulanacak olup 1999 takvim yılı içinde elde edilen kar payları için uygulanacak vergi alacağı oranı 1/3'tür**). Ayrıca yatırım fonlarının katılma belgeleri ile yatırım ortaklıklarının hisse senetlerinden elde edilen kar payları için vergi alacağı hesaplanır hale gelmişti.

4393 sayılı 1999 MaliYılı Bütçe Kanununun 69/f-2 hükmü uyarınca menkul kıymet yatırım fonları katılma belgelerinden elde edilen kar payları için 1999 takvim yılında da vergi alacağı oranının 1/5 olacağı belirtilmişti. Daha sonra çıkan 4444 sayılı Kanunun 3 üncü maddesiyle GelirVergisi Kanunu'na eklenen geçici 55. maddeye göre 1.1.1999-31.12.2002 tarihleri arasında menkul yatırım fonları katılma belgelerine ödenen kar payları için yıllık gelir vergisi beyannamesi verilmez ve diğer gelirler nedeniyle yıllık beyanname verilmesi halinde de bu gelirler beyannameye dahil edilmez. Dolayısıyla 1999 MaliYılı Bütçe Kanununun anılan hükmü uygulanabilme kabiliyetini yitirmiştir.

Ancak bu gelirlerin ticari işletme bünyesinde elde edilmesi halinde hem beyanı zorunludur hem de indirim oranı uygulamasından yararlanma imkanı bulunmamaktadır

Gerçek kişilerce ticari kazançla bağılı olmaksızın, belirtilen süre içinde katılma belgelerinden elde edilen kar payları herhangi bir sınırlamaya tabi olmaksızın beyan dışı kalmakta ve ayrıca bu kar payları için vergi alacağı hesaplanması da söz konusu olmamaktadır.

Bu tanımdan da anlaşılacağı üzere, vergi alacağı kurumlar tarafından dağıtılan kar paylarına bağılı olarak doğmaktadır. Kurumca, kar dağıtımını yapılmadığı sürece vergi alacağı da hesaplanmaz. Kar dağıtımını durumunda, dağıtılan kar payının 1/5'i oranında hesaplanacak tutar kar payını elde edenlerin vergi alacağını oluşturacaktır. Örneğin 60 birim kar payı elde edildiği durumda, 12 birim vergi alacağı hesaplanacaktır. Bu 12 birim vergi alacağı menkul sermaye iradı sayıldığından 60 birim kar payı ile birlikte belli bir haddi aşarsa beyan edilir.

Diğer taraftan vergi alacağı, kar payları için yıllık beyanname verilmesi veya diğer gelirler için yıllık beyanname verilerek vergi alacağı dahil kar paylarının beyannameye toplandığı durumda, bu gelirler üzerinden hesaplanan gelir vergisinden mahsup edilecektir. Başka bir ifade ile, vergi alacağı hem menkul sermaye iradı hem de mahsubu gereken vergi niteliğindedir.

Türkiye'deki tam ve dar mükellef gerçek ve tüzel kişilerin serbest bölgedeki faaliyetleri dolayısıyla elde ettikleri kazanç ve iratları Türkiye'nin diğer yerlerine getirdiğinin kambiyo mevzuatına göre tevsiki halinde de gelir ve kurumlar vergisi yükümlülüğü doğmayacaktır. Zira bu mükellefler bu tür kazançları dolayısıyla gelir ve kurumlar vergisinden muaftır. Buna göre serbest bölgelerde elde edilen kazançların Türkiye'de vergilenmemesi öngörülmüştür. Kurumlar vergisi mükelleflerinin serbest bölgelerdeki faaliyetlerinden elde ettikleri kazançları kurumlar vergisine tabi tutulmamaktadır.

Ancak, bu istisna gerçek ve tüzel kişilerin serbest bölgelerdeki faaliyetlerinden elde edilen kazançları ile sınırlıdır Bir kurumun serbest bölgelerdeki faaliyetlerinden sağlanan kazançların ortaklara kar payı olarak dağıtılması halinde, kurumun kazancının tamamen veya kısmen serbest bölgelerdeki faaliyetlerinden elde edilip edilmediğine bakılmaksızın bu kar paylarını elde eden tam mükellef gerçek kişiler menkul sermaye iradı elde etmiş olur. Tam mükellef olan bu kurumlardan elde edilen kar paylarının beyan edilmesi halinde vergi alacağı da hesaplanır

4.2. Vergi Alacağıın Esasları

a- Kar payı dağıtan kurum tam mükellef olmalıdır Vergi alacağı sadece tam mükellef kurumlardan elde edilen kar payları için hesaplanacaktır Tam mükellef kurumlar Kurumlara Vergisi Kanunu'na göre kanuni veya iş merkezi Türkiye'de bulunan kurumlardır Kanuni veya iş merkezinden her ikisi birden Türkiye dışında olan kurumlardan veya Türkiye'de dar mükellefiyet esasında vergilendirilen kurumlardan elde edilen kar paylarından vergi alacağı hesaplanmaz.

b- Vergi alacağı hesaplanacak kar payları şunlardır

-Anonim şirket hisse senetlerinin kar payları,

-Eshamlı komandit şirketlerin hisse senetlerinin kar payları,

-Limited şirket iştirak hisselerinden doğan kar payları,

-Kooperatiflerin ortaklarına dağıttıkları kazançlar (kooperatiflerin ortakları ile yaptıkları işlemlerden doğan gelir - gider farkından ortaklara, kooperatifle yaptıkları işlemler oranında dağıtılan risturnlar hariç),

-İş ortaklıklarının ortaklarına dağıttıkları kar payları **şecimlik hakka dikkat edilmelidir**),

-Kurumların yönetim kurulu başkan ve üyelerine dağıtılan kar payları,

-Kar yedeklerinin sermaye ilavesi karşılığı verilen bedelsiz iştirak hisseleri veya hisse senetleri **(KVK'nun geçici 28. maddesinde yer alan ve 2002 yılı sonuna kadar geçerli olan özel düzenlemeye dikkat edilmelidir)**.

4.3. Vergi Alacağıın Mahsubu

Gelir Vergisi Kanunu'na göre hesaplanacak olan vergi alacağı mükelleflerce verilecek beyannameler üzerinden hesaplanan gelir vergisinden mahsup edilebilecektir.

Adi ortaklıklar, kollektif ve adi komandit şirketlerin vergi alacağı, kar paylarının alındığı yıl ortaklık veya şirketlerce hasılat olarak kaydedilir. Bu vergi alacağı, ortaklarca verilecek yıllık gelir vergisi beyannamelerinde hisseleri oranında mahsup edilir.

Eshamlı komandit şirketlerin komandite ortaklarının vergi alacağı, anılan şirketlerin kar paylarını aldıkları yıl komandite ortaklar tarafından hisseleri oranında elde edilmiş ticari kazanç olarak kabul edilir ve verilecek gelir vergisi beyannamelerinde mahsup edilir.

Beyannameye dahil edilen kazanç ve iratlara ilişkin olarak stopaj yoluyla ödenen ve mahsubu gereken vergilerin bulunması halinde, hesaplanan gelir vergisinden öncelikle vergi alacağı daha sonra diğer vergiler mahsup edilir.

Yapılan mahsup sonucu kalan vergi alacağı tutarı, hiçbir şekilde iade edilmez ve mükellefin diğer vergi borçlarına mahsup edilmez.

5. DEVLET TAHVİLİ VE HAZİNE BONOSU FAİZLERİ İLE TOPLU KONUT İDARESİ VE KAMU ORTAKLIĞI İDARESİNCE ÇIKARILAN MENKUL KIYMET GELİRLERİNİN VERGİLENDİRİLMESİ

5.1. Vergilendirme Esasları

Tahvil, anonim şirketlerle, devlet, il özel idaresi, belediye gibi kamu tüzel kişilerinin kredi ihtiyaçlarını karşılamak için çıkardıkları borç senedir. Bunlar da hisse senetleri gibi nama veya hamiline yazılı olurlar. Adi tahvil ve primli tahvil gibi çeşitleri vardır.

Ayrıca, bankalar tarafından çıkarılarak halka arz edilen banka bonoları esas itibarıyla tahvil niteliği taşıdığından bunlardan elde edilen faiz gelirlerinin de menkul sermaye iradı sayılarak gelir vergisine tabi tutulması gerekir.

Aynı şekilde, Sermaye Piyasası Kanunu uyarınca anonim şirketlerce çıkarılan ve aynı kanunda menkul kıymetler arasında sayılan finansman bonolarına ait faizlerinde banka bonolarında olduğu gibi tahvil faizleri gibi değerlendirilmesi gerekir.

Gelir Vergisi Kanunu'na göre her nevi tahvil faizleri hazine bonosu faizleri ile Toplu Konut İdaresi ve Kamu Ortaklığı İdaresi'nce çıkarılan menkullerden sağlanan gelirler menkul sermaye iradı sayılmıştır.

4369 Sayılı Kanunla yapılan değişikliğe göre dövize, altına veya başka bir değere endeksli menkul kıymetlerin itfası sırasında oluşan değer artışı irat

sayılmaz. Bu şekilde yapılan düzenleme ile Türk Lirası cinsinde ihraç edilen menkul kıymetler için geçerli olan enflasyondan arındırma mekanizması, başka bir yolla bu tür menkul kıymetlerde uygulamaya konulmuş ve vergilendirme reel gelir üzerinden yapılmak suretiyle, vergi yüklerinin eşitlenmesi amaçlanmıştır. Bu düzenleme 01.01.1999 tarihinden itibaren yürürlüğe girmiştir.

Öte yandan bu gelirlerin beyanı halinde bu gelirler üzerinden tevkifat yoluyla ödenmiş olan vergi ve fon payının beyan edilen tutara isabet eden kısmı beyanname üzerinde hesaplanan gelir vergisi ve fon payından mahsup edilecektir.

Dar mükellefiyete tabi gerçek kişilerce elde edilecek bu gelirler beyan edilmeyecektir.

Anılan menkul kıymet gelirleri vadenin sona erdiği yılın gelirleri arasında gösterilir. Örneğin vadesi 1.8.1998 tarihinde başlayıp 1.2.1999 tarihinde biten hazine bonusu faizinin tamamı 1999 takvim yılı geliri kabul edilecektir. Yine vadesi 1.8.1999 tarihinde başlayan ve 1.2.2000 tarihinde biten hazine bonusu faizinin tamamı 2000 takvim yılı geliri kabul edilecektir. Vadesi 1999 yılı içinde başlayıp biten bu gelirler doğal olarak 1999 yılı geliri sayılacaktır.

Ödeme menkul kıymetlerin gelirleri ile birlikte menkul kıymetlerin itfa bedellerini de (anapara ödemesi içerilmesi halinde) menkul kıymetlerin ana para ödemesi gelir sayılmaz.

Söz konusu menkul kıymetlerin döviz cinsinden ihraç edilmesi ve bunların geri ödemesi sırasında ana paranın yine döviz cinsinden ödenmesi halinde döviz kurundaki değişim nedeniyle ana parada meydana gelen değer artışı vergiye tabi gelir olarak dikkate alınmayacaktır Burada verginin ko-

nusuna giren gelir sadece vadenin bitim tarihi itibariyle elde edilen faiz geliri olacaktır.

Yukarı yapılan açıklamalar aynı nitelikte olan özel şirket tahvil faizleri bakımından da geçerlidir 4444 sayılı Kanunla bu tür gelirlerin vergileme rejiminde herhangi bir değişiklik yapılmamıştır.

5.2. Stopaj Oranları

Devlet Tahvili ve Hazine Bonosu faiz gelirleri:

- **01.11.1996 tarihinden sonra ihraç edilenlerde(fon payı dahil) % 11,**
- **01.01.1997 tarihinden sonra ihraç edilenlerde (fon payı dahil) %13.2,**
- **01.01.1998 tarihinden sonra ihraç edilenlerde (fon payı dahil) %6.6,**
- **01.10.1998 tarihinden sonra ihraç edilenler (fon payı dahil) %0.**

Toplu Konut İdaresi ve Kamu Ortaklığı İdaresi Başkanlıklarınca çıkarılan menkul kıymetlere sağlanan gelirlerden:

- **01.11.1996 tarihinden sonra ihraç edilenlerde(fon payı dahil) % 11,**
- **01.01.1997 tarihinden sonra ihraç edilenlerde (fon payı dahil) %13.2,**
- **01.10.1998 tarihinden sonra ihraç edilenler (fon payı dahil) %0.**

Özel Sektör Tahvil faizlerinde:

- Nama yazılı tahvil faizlerinden (fon payı dahil) %13.2,
- Hamiline yazılı tahvil faizlerinden(fon payı dahil) %13.2,
- Diğerlerinden (fon payı dahil) %13.2.

6. ALACAK FAİZLERİ

Alacak faizleri, Gelir Vergisi Kanunu'nda adi, imtiyazlı, rehinli, senetli alacaklarla cari hesap alacaklarından doğan faizler olarak belirtilmiştir. Ayrıca, kamu tüzel kişilerince borçlanılan ve senede bağlanmış paralar için verilen faizlerde bunlara dahildir.

Alacak faizleri bakımından dikkat edilmesi gereken konu, sürekli olarak ödünç para verme işi ile uğraşılmasının başlı başına ticari bir faaliyet oluşturduğu, bu nedenle bu tür alacaklar karşılığında elde edilen faizin menkul sermaye iradı değil, ticari kazanç sayılacağıdır. Ödünç verme işinin sürekli olup olmadığı ise, ödünç verme işindeki tekrarlanmaya bağlıdır.

Belli bir süre ile tek bir kişiye ödünç para verilmesi karşılığında sağlanan faiz, menkul sermaye iradidir. Buna karşılık aynı yıl içinde birden fazla kişiye veya birden fazla defa borç para verilmesi, işlemin sürekli olduğunu gösterir. Örneğin 1 milyar liralık tutarın yılın ilk yarısında bir kişiye, bu kişiden tahsil edildikten sonra ikinci yarıda başka bir kişiye borç verilmesi veya yılın tamamında iki kişiye borç para verilmesi halinde, ödünç para verme işinin sürekli yapıldığı kabul edilir. Ayrıca tek bir kişiye verilse dahi, önceden saptanan süre uzatılarak yeniden faiz alınması, işlemin süreklilik niteliği kazanması için yeterlidir.

Bu ayırımın beyan ve istisna bakımından büyük önemi vardırSürekli olarak meslek halinde borç para verilmesi karşılığında sağlanan faiz ticari kazanç sayıldığından, tahakkuk ettiği yılın geliri sayılır Dolayısıyla tahsil edilmemiş bile olsa ödünç olarak verilen yılın geliri olarak beyan edilmesi gerekir.

Tek bir ödünç verme işleminden sağlanan faiz ise, menkul sermaye iradı sayıldığından tahsil edildiği yılın geliri olarak beyan edilerek vergilendirilir. Bunun dışında sürekli ödünç verme işi ayrıca banka ve sigorta muameleleri vergisine tabi olduğundan bu tarz faaliyette bulunanların gelir vergisinden başka gider vergileri bakımından da beyanname vermeleri gerekir

Alacak faizleri stopaja tabi olmadığından istisnadan sonra kalan net tutar ne olursa olsun beyan edilecektir. Yani 1999 takvim yılı için öngörülen 3.500.000.000 liralık haddin altında olup olmadığına bakılmaksızın beyan edilir. Ayrıca daha önce herhangi bir stopaj yapılmadığı için beyanname üzerinde mahsup edilecek vergi ve fon payı da olmaz.

Öte yandan 4444 sayılı Kanunla alacak faizlerinin vergileme rejiminde herhangi bir değişiklik yapılmamıştır

7. MEVDUAT FAİZLERİ

Mevduat faizleri Gelir Vergisi Kanunu'na göre menkul sermaye iradidir Bankalara, bankerlere, tasarruf sandıklarına, tevdiat kabul eden diğer kurumlara vadeli, vadesiz paralara ödenen faizler Gelir Vergisi Kanunu'nda mevduat faizi olarak kabul edilmiştir. Ayrıca aynı Kanuna göre, devamlı para toplama işi ile uğraşanların her ne şekil ve ad altında olursa olsun topladıkları paralara sağladıkları gelirler ve menfaatler de mevduat faizi sayılmıştır Buna bağlı olarak bankerlere yatırılan paralara ödenen faizler

ile devamlı olarak para toplama işi ile uğraşanların topladıkları paralara sağladıkları gelirler ve yararlar da mevduat faizi olarak gelir vergisine tabi tutulmaktadır.

Mevduat faizleri vadenin sona erdiği yılın gelirleri arasında gösterilir ve kesilen vergilerin mahsubu da bu yılda yapılır. Örneğin vadesi 1.8.1998 tarihinde başlayıp 1.2.1999 tarihinde biten vadeli mevduata ilişkin faiz gelirin tamami 1999 takvim yılı geliri kabul edilir. Yine vadesi 1.8.1999 tarihinde başlayan ve 1.2.2000 tarihinde biten mevduata ilişkin faiz gelirin tamami 2000 takvim yılı geliri kabul edilir. Vadesi 1999 yılı içinde başlayıp biten bu gelirler doğal olarak 1999 yılının geliri sayılır.

7.1. Vadeli Mevduat Faizleri

Vadeli mevduatlarda öngörülen faiz geliri vadenin bitiminde elde edilir. Vade süresine bağlı olarak faiz oranı değişir. Ana para ile faiz geliri ancak vade bitiminde çekilebilir.

4444 sayılı Kanunun 3 üncü maddesiyle Gelir Vergisi Kanunu'na eklenen geçici 55 inci maddeye göre 1.1.1999-31.12.2002 tarihleri arasında elde edilecek mevduat faizleri beyan edilmeyecek ve başka gelirler nedeniyle beyanname verilmesi halinde de bu gelirler beyannameye dahil edilmeyecektir. Bu gelirlerden stopaj suretiyle kesilen vergiler nihai vergi niteliğinde olacaktır. Bu gelirlerin ticari işletme bünyesinde elde edilmesi halinde beyanı zorunlu olduğu gibi indirim oranı uygulamasından da yararlanma olanağı yoktur.

7.2. Döviz Tevdiat Hesaplarından Elde Edilen Faizler

Döviz tevdiat hesaplarında faiz geliri elde etmek amacıyla yatırılan para konvertibl döviz olarak yatırılmaktadır. Vadenin bitimi ile faiz geliri elde

edilmektedir. Faiz geliri olarak tahsil edilen para da döviz olarak tahsil edilmektedir. Burada elde edilen gelir ana para dışında alınan faiz ile sınırlıdır.

4444 sayılı Kanunun 3 üncü maddesiyle Gelir Vergisi Kanunu'na eklenen geçici 55 inci maddeye göre 1.1.1999-31.12.2002 tarihleri arasında elde edilecek döviz tevdiat hesabı faizleri beyan edilmeyecek ve başka gelirler nedeniyle beyanname verilmesi halinde de bu gelirler beyannameye dahil edilmeyecektir. Bu gelirlerden stopaj suretiyle kesilen vergiler nihai vergi niteliğinde olacaktır. Bu gelirlerin ticari işletme bünyesinde elde edilmesi halinde beyanı zorunlu olduğu gibi indirim oranı uygulamasından da yararlanma olanağı yoktur.

Döviz tevdiat hesapları dolayısıyla ana para da oluşan kur farkları gelir sayılmaz.

7.3. Off-Shore (Kıyı Bankacılığı) Bankacılık Kapsamında Elde Edilen Döviz Tevdiat Faizleri

Türkiye'de kıyı bankacılığı uygulaması yoktur. Ancak son yıllarda gündeme gelen uygulama bu kapsamda gibi gösterilmiş ve büyük ilgi görmüştür. Burada yapılan uygulama özünde şöyledir.

Söz konusu tevdiatı kabul eden banka genellikle ya dışarıda kıyı bankacılığı yapan bir banka sahibidir ya da kıyı bankacılığı yapan bir bankanın mühabirliğini yapmaktadır. Tevdiat olarak kabul edilen dövizler anılan bankalara aktarılmış gösterilmektedir. Buradan elde edilen faizlerin de vergiye tabi olmadığı gibi kamı bir oluşmuştur.

Öteden beri biz bu tür gelirleri, yurt dışından elde edilmiş gelir olarak algılanması gerektiğini savunduk. Tam mükellef olan kişiler, yurt içinde ve

yurt dışında elde ettikleri gelirler üzerinden vergi ödemek zorunda oldukları için, off-shore hesaplardan elde edilen gelirlerin de vergiye tabi olması gerekir. Ayrıca bu gelirler üzerinden herhangi bir şekilde stopaj yapılmadığı için de tutarı ne olursa olsun yıllık beyanname bildirilmesi gerekir. Nitekim Maliye Bakanlığı yayımladığı 227 Seri No'lu Gelir Vergisi Kanunu Genel Tebliği ile off-shore hesaplardan elde edilen gelirlerle ilgili görüşünü ortaya koymuştur.⁵

Buna göre, off-shore (kıyı bankacılığı) hesaplarından elde edilmiş olan gelirler yurt dışından elde edilen gelir niteliğindedir ve Türk vergi kanunlarına göre herhangi bir vergi tevkifatına tabi tutulmadıklarından, tutarına bakılmaksızın yıllık beyanname ile bildirimeleri gerekir.

7.4. Mevduat Faizlerinde Stopaj

01.12.1999 tarihinden itibaren açılan veya vadesi bu tarihten sonra yenilenen hesaplar ile vadesiz hesaplara ödenecek faizler için geçerli olmak üzere 27.11.1999 tarih ve 99/13646 sayılı BKK ile stopaj oranları aşağıda ki şekilde belirlenmiştir.

Mevduat faizlerinden:

● **Döviz tevdiat hesaplarına yürütülen faizler ile özel finans kurumlarınınca döviz katılma hesaplarına ödenen kar paylarından (fon payı dahil) % 16.5,**

● **Nama yazılı mevduat hesaplarına yürütülen faizlerden (fon payı dahil) % 16.5,**

5- 227 Seri No'lu Gelir Vergisi Genel Tebliği, 25.09.1999 tarih ve 23827 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanmıştır.

- Hamiline yazılı mevduat hesaplarına yürütülen faizlerden (fon pa - yı dahil) %16.5.

8. FAİZSİZ OLARAK KREDİ VERENLERE ÖDENEN KAR PAYLARI İLE KAR VE ZARAR ORTAKLIĞI BELGESİ KARŞILIĞI ÖDENEN KAR PAYLARI VE ÖZEL FİNANS KURUMLARINCA KAR VE ZARARA KATILMA HESABI KARŞILIĞINDA ÖDENEN KAR PAYLARI

Gelir Vergisi Kanunu faizsiz olarak alınan krediler (özellikle döviz) dolayısıyla meydana gelecek ve kar ortaklığı şeklinde ortaya çıkacak durumları kavramak amacı ile, söz konusu krediler için alınan kar paylarının menkul sermaye iradı sayılmasını öngörmüştür

Sermaye Piyasası Kurulunun yaptığı düzenlemelere dayanılarak anonim şirketlerin çıkarmış oldukları ve kar ve zarar katılma hakkı veren menkul değerler karşılığı ödenen kar paylarının menkul sermaye iradı olduğu konusuna Gelir Vergisi Kanunu'nda açıklık getirilmiştir

Bu belge, anonim şirketlerin (menkul kıymet alım satımı ile uğraşanlar hariç) kuruluş amaçları içindeki faaliyetlerinin finansmanını karşılamak üzere şirket ana sözleşme hükümlerine göre ihraç ettikleri tahvil niteliğinde bir belgedir. Bu belge sahibine tahvillerde olduğu gibi belli bir oranda faiz yerine şirketin o dönemdeki karına ve zararına katılma hakkı vermekte, ancak hisse senedinden farklı olarak şirketin özvarlığına ortaklık ve yönetime katılma hakkı sağlamamaktadır

Bunların yanında özel finans kurumlarınca kar ve zarara katılma hesabı karşılığı ödenen kazanç paylarının da menkul sermaye iradı sayılacağı Gelir Vergisi Kanunu'nda açıklığa kavuşturulmuştur.

Gelir Vergisi Kanunu'na göre yukarıda ifade edilen kar payları bir alacak hakkına dayanmakta olduğundan vergi uygulaması bakımından faiz olarak kabul edilmekte ve faizlerin tabi olduğu hükümlere göre vergilendirilmektedir.

Dolayısıyla bunlar kurumlardan alınan kar payları içinde değerlendirilmezler.

4444 sayılı Kanunun 3 üncü maddesiyle Gelir Vergisi Kanunu'na eklenen geçici 55 inci maddeye göre 1.1.1999-31.12.2002 tarihleri arasında elde edilecek bu tür gelirler beyan edilmeyecek ve başka gelirler nedeniyle beyanname verilmesi halinde de bu gelirler beyannameye dahil edilmeyecektir. Bu gelirlerden stopaj suretiyle kesilen vergiler nihai vergi niteliğinde olacaktır. Bu gelirlerin ticari işletme bünyesinde elde edilmesi halinde beyanı zorunlu olduğu gibi indirim oranı uygulamasından da yararlanma olanağı yoktur.

8.1. Faizsiz Olarak Kredi Verenlere Ödenen Kar Payları İle Kar ve Zarar Ortaklığı Belgesi Karşılığı Ödenen Kar Payları ve Özel Finans Kurumlarınca Kar ve Zarara Katılma Hesabı Karşılığında Ödenen Kar Paylarında Stopaj

01.12.1999 tarihinden itibaren açılan veya vadesi bu tarihten sonra yenilenen hesaplar ile vadesiz hesaplara ödenecek faizler için geçerli olmak üzere 27.11.1999 tarih ve 99/13646 sayılı BKK ile stopaj oranları aşağıdaki şekilde belirlenmiştir.

- Faizsiz olarak kredi verenlere ödenen kar paylarından(fon payı dahil) %16.5,

● Kar ve zarar ortaklığı belgesi karşılığı ödenen kar paylarından(fon payı dahil) %16.5,

● Özel finans kurumlarınca kar ve zarar katılma hesabı karşılığında ödenen kar paylarından (fon payı dahil) %16.5.

9. REPO KAZANÇLARI

Repo menkul kıymetlerin geri alma taahhüdü ile satımını, ters repo ise menkul kıymetlerin geri satma taahhüdü ile alımını ifade eder Repo en geniş biçimi ile ellerinde menkul kıymet bulunan ve nakit paraya ihtiyaç duyan (genellikle kısa vadeli) kişi ya da kuruluşların söz konusu ihtiyaçlarını karşılamak amacı ile mevcut menkul kıymetlerini belli bir fiyat üzerinden ve önceden saptanan bir vade sonunda geri almayı taahhüt ederek satmalarıdır Ters repo ise bu işlemin tersi olup ellerindeki nakdi, bir getiri elde etmek suretiyle değerlendirmek isteyen kişi ve kurumların bu nakit ile belirli bir fiyat üzerinden ve önceden belirlenen vade sonunda geri satmak kaydıyla menkul kıymet almalarıdır

Repo işlemlerine konu olan menkul kıymetler genel olarak şunlardır.

-Devlet tahvilleri,

-Hazine bonoları,

-Banka bonoları ve banka garantili bonolar,

-Kamu Ortaklığı İdaresi ve Toplu Konut İdaresince ihraç edilen borçlan-

ma senetleri ile mahalli idareler ve bunlarla ilgili idare, işletme ve kuruluşların kanun uyarınca ihraç ettikleri borçlanma senetleri,

-Bunlar dışında kalan menkul kıymetler borsaları veya teşkilatlanmış diğer piyasalarda işlem gören veya borsada tescil edilmiş olan borçlanma senetleri.

4444 sayılı Kanunun 3 üncü maddesiyle Gelir Vergisi Kanunu'na eklenen geçici 55 inci maddeye göre 1.1.1999-31.12.2002 tarihleri arasında elde edilecek repo gelirleri beyan edilmeyecek ve başka gelirler nedeniyle beyanname verilmesi halinde de bu gelirler beyannameye dahil edilmeyecektir. Bu gelirlere stopaj suretiyle kesilen vergiler nihai vergi niteliğinde olacaktır. Bu gelirlere ticari işletme bünyesinde elde edilmesi halinde beyanı zorunlu olduğu gibi indirim oranı uygulamasından da yararlanma olanağı yoktur.

9.1. Repo Gelirlerinde Stopaj

01.12.1999 tarihiniz izleyen aybaşından itibaren geri alım veya satım taahhüdü ile yapılan işlemler için geçerli olmak üzere geçerli olmak üzere 27.11.1999 tarih ve 99/13646 sayılı BKK uyarınca **ön payı dahil 15.4 oranında** stopaj yapılması gerekmektedir

10. 1999 YILI GELİRLERİNE UYGULANACAK İNDİRİM ORANI

10.1. İndirim Oranı Nedir?

İndirim oranı; Gelir Vergisi Kanunu'nun 76. maddesi uyarınca; Vergi Usul Kanunu hükümlerine göre tespit edilmiş olan yeniden değerlendirme oranının, aynı dönemde bir yıl vadeli Devlet tahvili için uygulanan ortalama bileşik

faiz oranına bölünmesi suretiyle, Maliye Bakanlığı'na hesaplanıp ilan edilen ve yıllık gelir vergisi beyannamesi ile beyanı gereken bazı menkul sermaye iratlarının vergiye tabi tutarının hesaplanmasında kullanılan bir orandır.

1999 yılı gelirlerine uygulanacak indirim oranı 229 Seri Numaralı Gelir Vergisi Genel Tebliği ile ($\%52.18 / \%113.48=$) $\%45.9$ olarak tespit edilmiştir.

Bu indirim oranı dikkate alındığında 3.500.000.000⁶ lira olan beyanname verme sınırı, $(3.500.000.000 / 0.541=)$ 6.469.500.924 lira tutarındaki brüt menkul sermaye iradına karşılık gelmektedir. Bu nedenle söz konusu menkul sermaye iratlarının indirim oranı uygulanmadan önceki brüt tutarının 6.469.500.924 lira ve daha fazla olması halinde beyanname verilecek bu tutarın altında kalanlar için beyanname verilmeyecektir.

Bu durumda 1999 yılında elde edilen söz konusu menkul sermaye iratlarının toplam tutarının $\%45.9$ oranının uygulanması suretiyle bulunacak kısmı indirim olarak dikkate alınacak, kalan tutarın 3.500.000.000 lirayı aşması halinde (alacak faizlerinde kalan tutar ne olursa olsun) yıllık beyanname verilecektir.

10.2. İndirim Oranı Uygulanabilecek 1999 Takvim Yılı Gelirleri Nelerdir?

Gelir Vergisi Kanununa göre; bazı menkul sermaye iratlarının, belli bir tutarı aşması halinde yıllık gelir vergisi beyannamesi ile bildirilmesi gerekir.

6- 1998 yılı gelirlerine uygulanan beyanname verme sınırı 2.500.000.000 TL idi. 1999 takvim yılı gelirlerine uygulanan beyanname verme sınırı 3.500.000.000 TL'dir. 2000 yılı gelirlerine uygulanacak beyanname verme sınırı ise 4.375.000.000 TL olacaktır.

Gelir Vergisi Kanununa göre; belli bir tutarı aşması halinde yıllık gelir vergisi beyannamesi ile beyanı gereken ve indirim oranı uygulanabilecek menkul sermaye iratları şunlardır:

1. Her nevi tahvil faizleri ve Hazine bonosu faizleri ile Toplu Konut İdaresi ve Kamu Ortaklığı İdaresince çıkarılan menkul kıymetlerden sağlanan gelirler(**GVK Md:75/5**),
2. Alacak faizleri (**GVK Md:75/6**),
3. Yatırım ortaklıklarından sağlanan kar payları.

Dövize altına veya başka bir değere endeksli menkul kıymetler ile döviz cinsinden ihraç edilen menkul kıymetlerden elde edilen menkul sermaye iratlarının beyanında indirim oranı uygulaması mümkün değildir

Ayrıca ticari işletmelere dahil olan kazanç ve iratlar için de indirim oranı uygulaması yapılamaz.

10.3. İndirim Oranı Uygulamasından Bir Tartışma

4369 sayılı Yasa ile Gelir Vergisi Kanunu'nun 76. maddesine eklenen son fıkraya göre, yatırım fonları katılma belgeleri ile yatırım ortaklıkları hisse senetleri karşılığı elde edilen kar payları da indirim oranı uygulamasından yararlanır hale gelmiştir. Öte yandan 2002 yılı sonuna kadar menkul kıymetler yatırım fonları katılma belgelerinden elde edilen kar paylarının beyan edilmemesi esası getirilmiştir. Ancak diğer yatırım fonları katılma belgeleri ile yatırım ortaklıklarından elde edilen kar payları ve bu kar payları esas alınarak hesaplanacak vergi alacağının beyan sınırını aşması halinde, yıllık beyanname ile bildirilmesi esaslı devam etmektedir

İşte bu noktada ortaya bir tartışma çıkmaktadır. İndirim oranı nasıl uygulanacak? Söz konusu tartışmayı daha iyi anlamak için ortaya çıkan iki görüşe göre vergileme aşağıdaki tablolarda yer almaktadır

	I. GÖRÜŞ
1. Yatırım Ortaklığından Elde Edilen Kar Payı (1999)	6.000.000.000.-
2. Hesaplanacak Vergi Alacağı(1/3)	2.000.000.000.-
3. Menkul Sermaye İradı Toplamı(1+2=)	8.000.000.000.-
4. İndirim (8.000.000.000 x %45.9=)	3.672.000.000.-
5. Vergiye Tabi Menkul Sermaye İradı(3-4=)	4.328.000.000.-

	II. GÖRÜŞ
1. Yatırım Ortaklığından Elde Edilen Kar Payı (1999)	6.000.000.000.-
2. İndirim (6.000.000.000 x %45.9=)	2.754.000.000.-
3. İndirim Uygulamasından Sonra Kalan Kar Payı(1-2=)	3.246.000.000.-
4. Hesaplanacak Vergi Alacağı (3.246.000.000/3=)	1.082.000.000.-
5. Vergiye Tabi Menkul Sermaye İradı(3+4=)	4.328.000.000.-

I. GÖRÜŞ

Bu görüşe göre elde edilen kar payına 1/3 (2000 yılında elde edilen kar payları için 1/5) vergi alacağı hesaplanarak ilave edilmeli ve daha sonra toplam tutara indirim oranı uygulanmalıdır Zira vergi alacağının elde edilen kar payı esas alınarak hesaplanmalıdır Kar payı ise indirim oranı uygulanmadan önceki tutardır İlk tablo bu görüş esas alınarak düzenlemiştir.

II. GÖRÜŞ

Bu bizim de katıldığımız görüştür Buna göre elde edilen kar payı tutarına öncelikle indirim oranı uygulanmalı ve indirim oranı uygulamasından sonra kalan net kar payı esas alınarak 1/3(2000 yılında elde edilen kar payları için 1/5) vergi alacağı hesaplanarak ilave edilmelidir Aslında her iki görüşünde ortaya çıkardığı vergiye tabi gelir, bir başka ifade ile matrah aynı olmaktadır Bu açıdan bakılınca bir sorun bulunmadığı ortadadır Ancak vergileme tekniği açısından ikinci görüşün esas alınması gerekir Zira Gelir Vergisi Kanunu'nun 76. maddesinin son fıkrasında, bu tür kar paylarının indirim oranından yararlanabileceği hükme bağlanmıştır Vergi alacağı da kendi başına müstakil bir gelirdir. Bu gelir aynı Kanun'un 75. maddesinin 13 numaralı bendinde sayılmıştır Nasıl hesaplanacağı ise takip eden mükerrer 75. maddede düzenlenmiştir. Birinci görüş esas alındığında, vergi alacağına da indirim oranı uygulandığı görülecektir Bir kez daha belirtmekte yarar görüyoruz. Her ne kadar iki görüşün sonucu da aynı noktaya gelmiş olsa da vergileme tekniği açısından bize göre ikinci görüşün esas alınması gerekir

Beyanname sınırının tespiti açısından da doğal olarak indirim oranı uygulamasından sonra kalan kar payına vergi alacağının ilavesi suretiyle bulunacak tutar esas alınacaktır Bir başka ifade ile 1999 yılında elde edilen bu tür kar paylarının indirim oranı uygulandıktan sonra kalan net tutarı ve bu net tutar esas alınarak hesaplanacak 1/3 oranındaki vergi alacağı toplamı 3.500.000.000 lirayı aşyorsa yıllık beyanname ile bildirim zorunluluğu olacak, aksi durumda ise yıllık beyanname ile bildirim zorunluluğu olmayacaktır.

11. GELİRİN TOPLANMASI VE BEYAN

11.1. Genel Bilgi

Gelir Vergisi Kanununun yürürlükten kaldırılan toplanması, toplama yapılmayan haller ve ihtiyari toplama ve beyan ile aile reisi beyanı; anlaşılması en zor, karmaşık bir sistematik çerçevesi bulunan, bu nedenle de uygulamada sıkça yanlışlıkların yapılmasına yol açan düzenlemelerdi. İhtiyari toplama ve beyan ile aile reisi beyanı 1998 yılı gelirlerine de uygulanmak üzere yürürlükten kaldırılmıştır

11.2. Gelirin Toplanması ve Beyan

Mükellefler, gelir vergisine tabi kaynaklardan vergilendirme dönemi içinde elde ettikleri kazanç ve iratlar için Kanunda aksine hüküm olmadığı sürece yıllık beyanname verirler. Bu durumda da Gelir Vergisi Kanunu'na göre beyanı gereken gelirlerin yıllık beyannameye toplanması zorunludur

Tacirlerle çiftçiler ve serbest meslek erbabı ticari, zirai ve mesleki faaliyetlerinden kazanç temin etmemiş olsalar bile, yıllık beyanname verirler

Aynı şekilde kollektif şirketlerin ortakları ile komandit şirketlerin komandite ortakları, şirketlerin faaliyet ve tasfiye durumlarında (herhangi bir kazanç elde edilmemiş olsa bile) yıllık beyanname vereceklerdir

Yabancı memleketlerde elde edilen kazanç ve iratlar ise:

Mükellefin bunları Türkiye'de hesaplarına intikal ettirdiği yılda;

Türkiye’de hesaplara intikal ettirilmesinin mükellefin iradesi dışındaki sebeplerden ileri geldiği belgelenen hallerde, mükellefin bunlara tasarruf edebildiği yılda elde edilmiş sayılır

Yapılan bu düzenlemelerle; gelir unsurları tek başına değerlendirilir Farklı gelir unsurlarından ancak; tek başına değerlendirildiğinde beyanname verme yükümlülüğü getirenler yıllık beyannameye birleştirilir. Her kazanç veya irat tek başına dikkate alındığında, beyanname verme zorunluluğu dışında kalıyorsa beyannameye birleştirilmez. Bu düzenleme 1998 yılı gelirlerine de uygulanmak üzere yürürlüğe girmiştir.

11.3. Tam Mükellefiyette Beyanname Verilmeyen Haller Nelerdir?

Tam mükellefiyette vergiye tabi gelir (yabancı memleketlerde elde edilenler hariç) sadece:

1. Tevkif suretiyle vergilendirilmiş ücretlerden;
2. Tevkif suretiyle vergilendirilmiş bulunan ve gayrisafi tutarları toplamı belli bir sınırı aşmayan menkul sermaye iratlarından ve vergi alacağı dahil kurumlardan elde edilen kar paylarından;
3. Tevkif suretiyle vergilendirilmiş bulunan ve gayrisafi tutarları toplamı belli bir sınırı aşmayan gayrimenkul sermaye iratlarından;
4. Gerçek usulde vergilendirilmeyen zirai kazançlardan;
5. Kazanç ve iratların istisna hadleri içinde kalan kısımlarından;
6. Yukarıda sayılan kazanç ve iratların birkaçı ve veya tamamından;

ibaretse yıllık beyanname verilmez.

Ayrıca gelirler nedeniyle beyanname verilmesi halinde de yukarıda yer alan gelirler beyannameye dahil edilmez.

Belli had; Gelir Vergisi Kanunu'nun 103. maddesinde yazılı tarifenin birinci ve ikinci dilimleri toplamının yarısı demektir. Tevkif suretiyle vergilendirilen ücretler için 01.07.1998 tarihinden itibaren geçerli olan vergi tarifesi bir tarafa bırakalım. 1998 yılı gelirlerine uygulanacak vergi tarifesi esas alırsa bu had, $(750.000.000 + 1.500.000.000/2=)$ 1.125.000.000 lira olmasına rağmen; geçici bir madde ile 2.500.000.000 lira olarak belirlenmiştir.

Bu had aynı mantukla, 1999 takvim yılı gelirlerine uygulanmak üzere; $(2.000.000.000 + 5.000.000.000/2=)$ 3.500.000.000 lira olmaktadır. 2000 yılı gelirlerine uygulanacak beyanname verme sınırı ise $(2.500.000.000 + 6.250.000.000=)$ 4.375.000.000 TL olarak uygulanacaktır.

Bu değişikliklerle her gelir unsuru kendi içinde ayrı ayrı olarak ele alınacak, eğer kendi başına değerlendirmede beyanname verilmesine gerek kalmıyorsa, başka gelirler nedeniyle beyanname verilmesi halinde de bu gelir unsuru beyannameye dahil edilmeyecektir.

Örnek : 1

1999 yılında elde edilen konut kirasının 1 milyar lira olduğunu düşünelim. Aynı kişinin indirim oranı uygulandıktan sonra kalan Hazine bonusu faiz gelirinin de 3.495.000.000 lira olduğunu kabul edelim.

Bu durumda konut kirası nedeniyle beyanname verilmesi gerekir. Çünkü konut kiralardan stopaj alınmamaktadır. Bu nedenle istisna ve gider uygulamasından sonra kalan tutarın beyanı gerekir.

Diğer taraftan hazine bonusu faiz gelirleri 1999 yılı için öngörülen limitin altında olduğundan beyan edilmez ve kira gelirleri için verilecek beyannameye de dahil edilmez.

Örnek : 2

Bir kişinin 1999 yılı içinde elde ettiği devlet tahvili faizinin indirimden sonra kalan tutarının 3.600.000.000 lira olduğunu düşünelim. Aynı kişi yine tevkif suretiyle vergilendirilmiş 2.500.000.000 lira kira geliri elde etmiştir.

Bu durumda mükellef sadece devlet tahvili faiz gelirini beyan edecek ve işyeri kirasını beyannameye dahil etmeyecektir.

Ticari, zirai veya mesleki kazançlar nedeniyle yıllık beyanname verilmesi halinde de; şahsi gelir niteliğinde olan bu tür gelirler beyannameye dahil edilmez.

Örnek : 3

Bir şahsın ticari kazancının 1999 yılında 2 milyar lira olduğunu düşünelim. Aynı kişinin şahsi tasarrufundan kaynaklanan net 2.400.000.000 lira hazine bonusu faizi olduğunu varsayalım.

Bu durumda; bu kişi sadece ticari kazancını beyan edecektir. Ticari kazancı için vereceği beyannameye, şahsi tasarrufundan kaynaklanan hazine bonusu faizini dahil etmeyecektir.

11.4. Dar Mükellefiyette Beyanname Verilmeyen Haller Nelerdir?

Dar mükellefiyette vergiye tabi gelir sadece;

1. Tevkif suretiyle vergilendirilmiş ücretler, serbest meslek kazançları menkul ve gayrimenkul sermaye iratları ile kurumlarından elde edilen kar paylarından,

2. Diğer kazanç ve iratlardan;

3. 1 ve 2 numaralı şıklarda yer alan kazanç ve iratların birkaçı veya tamamından;

ibaret ise, yıllık beyanname verilmez.

Ayrıca gelirler nedeniyle beyanname verilmesi halinde de yukarıda yer alan gelirler beyannameye dahil edilmez.

11.5. 2002 Yılı Sonuna Kadar Beyan Edilmeyecek Menkul Sermaye İratları

1.1.1999-31.12.2002 tarihleri arasında;

-Mevduat faizleri,

-Özel finans kurumlarından elde edilen kar payları,

-Repo kazançları,

-Yatırım fonları katılma belgelerine ödenen kar payları ve

-Kurumlar Vergisi Kanunu'nun geçici 28. maddesi kapsamındaki kazançların sermayeye ilavesi nedeniyle ortaklarca elde edilecek kar payları ,

için tutarı ne olursa olsun beyanname verilmeyecek, diğer gelirler nedeniyle beyanname verilmesi halinde de bu gelirler beyannameye dahil edilmeyecektir.

11.6. Beyanname Verme ve Ödeme Zamanları?

4369 sayılı Kanunla beyanname verme ve ödeme zamanlarında gelir türlerine göre, farklılık getirilmiştir. Buna göre gelir türlerine göre beyanname verme ve ödeme zamanları aşağıdaki gibidir

Gelirin Türü	Beyanname Verme Zamanı	Ödeme Zamanları
Gayrimenkul Sermaye İratları	OCAK	Ocak, Nisan, Temmuz
Basit usulde Tespit Edilen Ticari Kazançlar	ŞUBAT	Şubat, Mayıs, Ağustos
Diğer Haller (Diğer tüm Gelirler İçin)	MART	Mart, Haziran, Eylül

12. MENKUL SERMAYE İRATLARI ÜZERİNDEN KAYNAKTA KESİLEN VERGİLERİN MAHSUBU

220 Seri Numaralı Gelir Vergisi Genel Tebliğinde:

İndirim oranı uygulanan menkul sermaye iratlarının yıllık beyanname ile beyan edilmesi sırasında, sadece beyanname gösterilen kısım üzerinden yapılan vergi kesintisinin mahsup ve iadesinin yapılabileceği, kazanç ve iradın indirim oranına isabet eden kısmı üzerinden yapılan vergi kesintisinin mahsup ve iade edilmemesinin gerektiği belirtilmiştir.

1999 yılında hazine bonusu ve devlet tahvilleri ile özel sektör tahvillerinden elde edilen bir kısım faiz gelirlerinden stopaj yapılmıştır. Piyasada stopajlı olarak işlem gören bu tür menkul kıymetlerden elde edilen faiz gelirlerinin beyanı halinde yukarıdaki düzenleme yine geçerliliğini korumaktadır.

13. MENKUL SERMAYE İRATLARININ BEYANI İLE İLGİLİ ÖRNEKLER

13.1. 1999 Takvim Yılı Gelirlerine Uygulanacak Gelir Vergisi Tarifesi

4444 sayılı Yasa ile 1999-2002 takvim yıllarında elde edilecek gelirlerin vergilendirilmesinde uygulanacak gelir vergisi tarifesi gelir dilimlerine karşılık gelen vergi oranları 5 puan artırıldı. Ancak bu artıştan ücret geliri elde eden mükellefler etkilenmeyecektir.

11.08.1999 tarih ve 4444 sayılı Kanununun 3 maddesi ile Gelir Vergisi Kanunu'na eklenen geçici 57 nci maddeye göre ücret dışında kalan gelirlerin vergilendirilmesinde anılan Kanununun 103 üncü maddesindeki tarifenin mükerrer 123 üncü maddeye göre belirlenen gelir dilimlerine karşılık gelen vergi oranları 5 puan artırılmak suretiyle uygulanır

Buna göre ücret dışında kalan gelirlerin vergilendirilmesinde uygulanacak vergi tarifesi aşağıdaki gibi olmaktadır

Gelir Vergisine tabi gelirler(ücretler hariç);

2.000.000.000 liraya kadar	% 20
5.000.000.000 liranın 2.000.000.000 lirası için 400.000.000 lira, fazlası	% 25
10.000.000.000 liranın 5.000.000.000 lirası için 1.150.000.000 lira, fazlası	% 30
25.000.000.000 liranın 10.000.000.000 lirası için 2.650.000.000 lira, fazlası	% 35
50.000.000.000 liranın 25.000.000.000 lirası için 7.900.000.000 lira, fazlası	% 40
50.000.000.000 liradan fazlasının 50.000.000.000 lirası için 17.900.000.000 lira, fazlası	% 45

nispetinde vergilendirilir.

1999 takvim yılı gelirleri üzerinden hesaplanacak gelir vergisinin %10' u oranında ayrıca fon payı hesaplanacaktır

14. ÇÖZÜMLÜ ÖRNEKLER

Burada çözümlü yapılan örnekler tamamen varsayımlara dayalıdır Bu örneklerin çözümünde Gelir Vergisi Kanunu'nun gelirin toplanması ve beyan düzenleyen 85. maddesi ile beyanname verilmeyen halleri düzenleyen 86. maddesi dikkate alınmıştır

ÖRNEK:1

Bülent Bey (A) Anonim Şirketinin hisselerinden 1999 yılında 2.250.000.000.- lira kar payı elde etmiştir. Mükellefin başkaca bir geliri bulunmamaktadır Buna göre Bülent Bey'in durumu aşağıdaki gibi olacaktır.

Bu durumda Bülent Bey'in kar payı ve kar payının üzerinden $1/3$ (**2000 yılından itibaren elde edilecek kar payları $1/5$**) oranında hesaplanan vergi alacağının toplamı $(2.250.000.000) + (2.250.000.000/3)= 3.000.000.000.-$ lira olup, 1999 takvim yılı gelirleri için öngörülen 3.500.000.000.- liralık haddin altında kaldığından beyanname vermeyecektir.

ÖRNEK:2

Cemal Bey sahibi olduğu apartman dairesini A Limited Şirketine kiraya vermiştir. Bu daireden elde ettiği kira gelirinin yıllık gayrisafi tutarı 1.800.000.000.- liradır. Bu tutar üzerinden A Limited Şirketince 360.000.000.- lira gelir vergisi ve 36.000.000.- lira fon payı tevkifatı ya-

pılmıştır Cemal Bey ayrıca ortağı olduğu tam mükellef B Anonim Şirketten 1999 takvim yılında 2.250.000.000.- lira kar payı elde etmiştir

Bu durumda;

-Cemal Bey' in elde ettiği gayrimenkul sermaye iradı tevkiif yoluyla vergilendiği ve 3.500.000.000 liralık haddin altın kaldığı için bu gelir beyan edilmeyecektir.

-Diğer taraftan elde ettiği kar payı ve kar payının üzerinden 1/3 (**2000 yılından itibaren elde edilecek kar payları 1/5**) oranında hesaplanan vergi alacağının toplamı $(2.250.000.000) + (2.250.000.000/3)=3.000.000.000.-$ lira olup, 1999 takvim yılı gelirleri için öngörülen 3.500.000.000.- liralık haddin altında kaldığından yine beyanname verme yecektir.

1998 yılından önceki uygulamada bu gelir unsurları birlikte değerlendiriliyordu. Ancak yeni uygulamada gayrimenkul sermaye iradı ve menkul sermaye iradı ayrı ayrı değerlendiriyor Kendi başlarına beyan gerekmiyorsa, beyanname verilmez.

ÖRNEK:3

Hakkı Bey, ortağı olduğu tam mükellef (A) Anonim Şirketinden 1999 takvim yılı içinde 3.00.000.000 lira kar payı elde etmiştir Bu mükellefin başkaca bir geliri yoktur.

Burada tam mükellefiyete tabi bir kurumdan kar payı elde eden ve kar payı ile bu kar payı üzerinden hesaplanan vergi alacağı toplamı 3.500.000.000 lirayı aştığı için yıllık gelir vergisi beyanamesi verilmesi gerekir.

Mükellefin vergi alacağı, kar payının 1/3'ü (**2000 yılında itibaren elde edilecek kar payları 1/5**) olup, $(3.000.000.000 / 3 =) 1.000.000.000.-$ liradır Hakkı Bey'in beyanı aşağıdaki gibi olacaktır

1-Kar Payı	3.000.000.000.-
2-Vergi Alacağı $(3.000.000.000/3=)$	1.000.000.000.-
3-Vergiye Tabi Gelir (Matrah) $(1+2=)$	4.000.000.000.-
4-Hesaplanan Gelir Vergisi	900.000.000.-
5-Mahsup Edilecek Vergi Alacağı	1.000.000.000.-
6-Ödenecek Gelir Vergisi(5-6=)	0
7-Hesaplanan Fon Payı $(4 \times \%10=)$	90.000.000.-
8-Mahsubu Gereken Fon Payı(Vergi alacağına isabet eden) $(100.000.000 \times \%10 =)$	100.000.000.-
9-Ödenecek Fon Payı (7 - 8=)	0

***Not:** Yukarıdaki örnek incelendiğinde vergi alacağının ve buna ilişkin fon payının mahsubundan sonra, aslında iadesi gereken gelir vergisi ve fon payı ortaya çıkmaktadır. Ancak Gelir Vergisi Kanunu'nun mükerrer 121. maddesinin B fıkrasının son hükmüne göre, yapılan mahsup sonucu kalan vergi alacağı tutarı, hiçbir şekilde iade edilmez ve mükellefin diğer vergi borçlarına mahsup edilmez. Bu nedenle iade alınması söz konusu değildir.*

ÖRNEK: 4

Ramazan Bey 1999 takvim yılı içinde 8.000.000.000.- lira net(tevkifat sonrası) Devlet tahvili faizi elde etmiştir. Ramazan Bey'in başkaca bir geliri bulunmamaktadır. Ramazan Bey'in durumu aşağıdaki gibi olacaktır

Ramazan Bey'in geliri net tutarı göstermektedir. Öncelikle bunun gayrisafi tutarının (tevkifat öncesi tutar) bulunması gerekmektedir. Bu gayrisafi tutar ilgili bankadan öğrenilebileceği gibi eğer hangi tevkifat oranına tabi olduğu biliniyorsa şu şekilde de hesaplanabilir.

1999 takvim yılında bu tür gelirler için öngörülen stopaj oranı %6 olarak dikkate alındığını kabul edelim (Piyasada stopaja tabi olan devlet tahvilinin bulunduğu bir gerçektir). Bu orana %10' luk fon payı ilave edildiğinde genel oran %6.6' ya tekabül etmektedir. Buna göre Ramazan Bey'in brüt Devlet tahvili faizi şöyledir.

Brüt Gelir-{(Brüt Gelir x 0,06) +(Brüt Gelir x 0,06 x 0.10)}= Net Gelir

Net gelir biliniyorsa bu formül kullanılarak brüt gelir bulunabilir veya stopaj oranı %6, fon payı oranı ise stopaj miktarının %10' u olduğuna göre bunların toplamı %100' den çıkarıldıktan sonra bulunacak olan %93,4 oranı esas alınarak brüt gelir hesaplanabilir. Buna göre net geliri 0.934' e böldüğümüzde brüt gelir bulunabilecektir.

Brüt Tutar=8.000.000.000 / 0.934=8.565.310.492.- lira olacaktır.

Ramazan Bey'in Devlet tahvili için geçerli olan indirim oranını uyguladığında net geliri (8.565.310.492) - (8.565.310.492 x %45.9)= **4.633.832.976.-lira olacaktır.** 1999 takvim yılı beyanına ilişkin olarak öngörülen had 3.500.000.000 lira olduğundan; ve bu limit aşıldığından yıllık gelir vergisi beyannamesi ile bildirilmesi gerekmektedir.

ÖRNEK:5

Özer Bey 1999 takvim yılı içinde 8.000.000.000 lira hazine bonosu ve

3.000.000.000.- lira devlet tahvili faizi elde etmiştir. Bu gelirler net tutardır. Özer Bey'in beyanı gereken başkaca bir geliri yoktur. Buna göre Özer Bey'in beyanı aşağıdaki gibi olacaktır. Örneğin çözümünde devlet tahvili faizlerine uygulanan tevkifat oranı fon payı dahil %6.6 olarak dikkate alınmıştır.

Öncelikle Özer Bey'in gelirinin brüt tutarı tespit edilmelidir.

Hazine bonusu %0 (sıfır) oranında stopaja tabi olduğundan net tutarı ile brüt tutarı aynı olacaktır.

Devlet tahvilinden elde edilen faizin brüt tutarı ise
Brüt tutar = $3.000.000.000 / 0,934 = 3.211.991.435.-$ lira olacaktır.

Bu durumda Özer Bey'in brüt Devlet tahvili ve Hazine bonusu faiz geliri
($8.000.000.000 + 3.211.991.435$) $11.211.991.435.-$ TL olacaktır.

İndirim oranı uygulamasından sonra kalan tutar ise ($11.211.991.435 \times$
 $\%54.1$.) $6.065.687.366.-$ TL olacaktır.

Stopaj yoluyla kesilen gelir vergisi $192.719.486.-$ lira yine stopaj yoluyla kesilen fon payının tutarı ise $19.271.948.-$ liradır.

Özer Bey'in stopajı kesen kurumdan alacağı bir yazı ile bunları tevsik etmesi gerekir. Buna göre net gelirin tutarı 1999 takvim yılı için öngörülen $3.500.000.000$ liralık haddin üzerinde olduğundan Mart 1999 sonuna kadar beyanname verecektir.

1-Menkul Sermaye İradı	11.211.991.435.-
2-Menkul Sermaye İradı İstisnası(1 x %45.9=)	5.146.304.069.-
3-Safi Menkul Sermaye İradı (1-2=)	6.065.687.366.-
4-Hesaplanacak Gelir Vergisi	1.469.706.209.-
5-Mahsubu Gereken Tevkif Yoluyla Ödenen Vergi (192.719.486 X %54.1=)	104.261.241.-
6-Ödenecek Gelir Vergisi(4-5=)	1.365.444.968.-
7-Hesaplanacak Fon Payı	146.970.620.-
8-Mahsubu Gereken Tevkif Yoluyla Ödenen Fon Payı (19.271.948 x %54.1=)	10.426.124.-
9-Ödenecek Gereken Fon Payı(7-8=)	136.544.496.-

ÖRNEK: 6

Turhan Bey'in 1999 takvim yılında elde ettiği gelirler aşağıdaki gibidir.

-Alacak Faizi	2.000.000.000
-Devlet Tahvili Faizi (Brüt)	1.000.000.000
-Hazine Bonosu Faizi	1.000.000.000

Turhan Bey' in başkaca bir geliri bulunmamaktadır.

Bu verilere göre Turhan Bey' in elde ettiği;

Devlet tahvili faizi üzerinden 60.000.000 lira gelir vergisi tevkifatı ve 6.000.000 lira fon payı kesilmiştir olacaktır. Alacak faizleri ise stopaja tabi olmadığından herhangi bir tevkifat yapılmamıştır.

Turhan Bey' in toplam geliri 4.000.000.000 liradır ve elde ettiği gelirlerin tamamı %45.9'luk indirimden yararlanabilir. Buna göre net geliri $(4.000.000.000) - (4.000.000.000 \times \%45.9) = 2.164.000.000$ lira olacaktır. Bu tutar 1999 takvim yılı için öngörülen 3.500.000.000 liralık haddin altında kalmaktadır.

Ancak Turhan Bey yine de beyanname verecektir. Çünkü elde etmiş olduğu alacak faizi tevkifata tabi olmadığından bunun mutlaka beyanı gerekir.

Ancak alacak faizi nedeniyle verilecek beyannameye, diğer unsurların dahil edilip edilmemesi net değildir. Çünkü toplam tutar 1999 yılı için öngörülen 3.500.000.000 liralık haddin altında kalmaktadır. Normalde, eğer alacak faizleri de stopaja tabi olsaydı hiçbir şekilde beyanname verilmesi gerekmeyecekti.

4369 sayılı Yasa'dan önceki uygulama devam etmiş olsaydı, diğer unsurların beyannameye dahil edilip edilmemesi ihtiyari olacaktı. Çünkü ihtiyari toplama hakkı mevcuttu. İhtiyari toplama ve beyan kaldırıldı. Bu noktada oluşan tereddütler ancak Gelir İdaresinin yayımlayacağı tebliğlerle giderilebilir.

Bizim görüşümüze göre; diğer kalemlerin beyanı zorunlu değildir. Çünkü toplam tutar belirlenen haddin altında kalmaktadır. Vergi adaleti yönünden bunun böyle yorumlanması gerekir. Ancak, bu husus tamamen şahsi görüşümüzdür ve uygulama kabiliyetine sahip değildir. Bakanlığın bu konuda yapacağı açıklamalar dikkatle takip edilmelidir.

Bununla beraber 220 Seri Numaralı Gelir Vergisi Genel Tebliği'nde bu konuya açıklık getirilmemiştir.

ÖRNEK:7

Ahmet Bey gelir vergisi mükellefi olup 1998 takvim yılında elde ettiği gelir unsurları aşağıdaki gibidir

-Ticari Kazanç (Şahsi işletmesinden)	3.000.000.000
-Anonim Şirket Kar Payı	3.000.000.000
-Mevduat Faizi(Şahsi Tasarruftan Elde Edilen)	2.500.000.000
-Döviz Tevdiat Hesabı Faizi (Şahsi Tasarrufundan Elde Edilen)	2.000.000.000
-Konut Kirası (Şahsi Mülkünden)	1.500.000.000

Anonim şirket hissesi kar payı işletme aktifine kayıtlı olan (A) Anonim Şirket hisselerinden elde edilmiştir.

Söz konusu kar payının 1/3' ü (**2000 yılında itibaren elde edilecek kar payları 1/5**) oranında yani $(3.000.000.000 \times 1/3=)$ 1.000.000.000 lira vergi alacağı hesaplanacaktır Hesaplanan vergi alacağının diğer bir gelir unsuru olarak dikkate alınması gerekir Bu tutar Gelir Vergisi Kanunu'nun 75. maddesinin son fıkrası uyarınca ticari kazanç gibi dikkate alınacaktır

Şahsi tasarruftan elde edilen mevduat faizi ile yine şahsi tasarruftan elde edilen döviz tevdiat hesabı faizi 2002 yılı sonuna kadar beyan dışıdır

Bu durumda mükellefin 1999 takvim yılı gelirleri için 31.3.2000 tarihine kadar verilecek yıllık gelir vergisi beyannamesine dahil edeceği gelirleri aşağıdaki gibi olacaktır.

Mükellef gayrimenkul sermaye iradının tespitinde götürü gider esasını benimsemiştir.

1-Ticari Kazanç		7.000.000.000
Şahsi Ticari Kazanç	3.000.000.000	
Kar Payı	3.000.000.000	
Vergi Alacağı	1.000.000.000	
2-Gayrimenkul Sermaye İradı (Mesken)		1.125.000.000
Kira Geliri	1.500.000.000	
Götürü Gider	375.000.000	
3-Vergiye Tabi Gelirler Toplamı (Matrah) (1+2 =)		7.857.500.000

ÖRNEK: 8

Tevabil Bey Devlet Memurluğundan emekli olup 1999 takvim yılında aşağıdaki gelirleri elde etmiştir.

-Emekli Maaşı (Yıllık)	780.000.000
-Devlet Tahvil Faizi(Brüt)	2.000.000.000
-Konut Kirası (Brüt)	900.000.000
-İşyeri Kirası (Brüt)	750.000.000

Tevabil Bey' in durumu maddeler halinde aşağıda açıklanmıştır

1-Elde ettiği emekli maaşı Gelir Vergisi Kanunu'nun 23/11 maddesi uyarınca gelir vergisine tabi değildir. Yani vergiden müstesnadır

2-Devlet Tahvili faizi indirim uygulandıktan sonra (2.000.000.000)-
(2.000.000.000 x %45.9) =1.082.000.000 lira olacaktır Bu tutar 1999 yı-

lı için belirlenen beyanname verme haddinin altında kalmakta ve tevkif yoluyla vergilenmektedir. Kendi başına beyanı gerekmediği gibi diğer gelir nedeniyle beyan yapılması halinde de beyanı gerekmez.

Buna göre; sadece konuttan elde ettiği kira geliri için 420.000.000 liralık istisna ve %25 oranındaki götürü gider uygulandıktan sonra kalan tutarı beyan etmesi gerekir.

ÖRNEK:9

Ahmet Bey, eşi Ayşe Hanım ve 17 yaşındaki oğlu Mehmet'in 1999 takvim yılında elde ettiği gelirler aşağıdaki gibidir:

Ahmet Bey'in Gelirleri

Ücret (iki işverenden alınmış ve tevkif yoluyla ver.)	3.800.000.000.-
Repo Kazancı(Brüt)	1.500.000.000.-
Özel Finans Kurumundan Elde Edilen Kar Payı(Brüt)	4.000.000.000.-
Konut Kirası (Brüt)	2.000.000.000.-

Ayşe Hanımın Gelirleri

Ticari Kazanç	4.000.000.000.-
Konut Kirası	2.000.000.000.-

Çocuğun Geliri

Anonim Şirket Kar Payı	3.000.000.000.-
------------------------	-----------------

Ahmet Bey'in Durumu

1. Ahmet Bey'in ücretinin tamamı tevkif yoluyla vergilendiği için hiçbir şekilde beyanı gerekmez. Diğer gelirleri nedeniyle beyanname vermesi halinde de beyan etmesine gerek yoktur.

2. Ahmet Bey'in menkul sermaye safi iratları toplamı (1.500.000.000 + 4.000.000.000 =) 5.500.000.000 liradır. Ancak bu gelirlerin 2002 yılı sonuna kadar yıllık beyanname ile beyanı söz konusu olmadığı gibi diğer gelirler nedeniyle beyanname verilmesi halinde de bu gelirlerin beyannameye intikal ettirilmesi söz konusu değildir.

3. Ahmet Bey konut kira gelirini ise tutarı ne olursa olsun beyan edecektir. Çünkü konut kira gelirleri stopaja tabi değildir. Bu durumda; Ahmet Bey'in 2.000.000.000 liralık konut kira gelirinden, 1999 yılı geçerli 420.000.000 lira istisnayı ve %25'lik götürü gideri düştükten sonra 1.185.000.000 lira net kira gelirinin Ocak 2000 sonuna beyan edilmesi gerekirdi.

Aile reisi beyanı kaldırıldığından; eşi ve çocuğuna ait gelirleri beyan - namesinde birleştirmeyecektir.

Ayşe Hanım'ın Durumu

1. Ayşe Hanım ticari kazancı nedeniyle gelir elde etmese bile herhalükarda beyanname verecektir. Beyannameyi kendi adına verecektir.

2. Ayşe Hanım ticari kazanç sahibi olduğu için Gelir Vergisi Kanunu'nun 21/2 madde hükmü uyarınca konut istisnasından (1999 takvim yılı gelirlerine uygulanmak üzere 420.000.000 lira) yararlanamayacaktır. Zira anılan hüküm uyarınca ticari, zirai ve mesleki kazancını yıllık beyanname ile bildirmek mecburiyetinde olanlar konut istisnasından faydalanamazlar.

3. Ayşe Hanım Mart 2000 sonuna kadar vereceği yıllık gelir vergisi beyannamesinde aşağıdaki gelirleri beyan edecektir:

1- Ticari Kazançlar	4.000.000.000.-TL
2- Gayrimenkul Sermaye İradı (Konut Kirası) 2.000.000.000 - (2.000.000.000 x %25)=	1.500.000.000.-TL
3-VERGİYE TABİ GELİRLER TOPLAMI(1+2=)	5.500.000.000.-TL

Çocuğun Durumu

Mart 2000 sonuna kadar 3.000.000.000 lira kar payı ve bu kar payı üzerinden 1/3 oranında hesaplanacak vergi alacağı (**2000 yılından itibaren elde edilecek kar payları 1/5**) toplamı (3.000.000.000) + (3.000.000.000 /3=) 4.000.000.000 lira olacak ve DVK'nun 86. maddesinde 1999 gelirleri için ön görülen 3.500.000.000 liralık haddi aştığı için tamamı beyan edilecektir.

ÖRNEK:10

Avukat Cemal Bey'in 1999 yılı gelirleri aşağıdaki gibidir

1. Serbest Meslek Kazancı	1.500.000.000.-TL
2. Repo Kazancı	1.800.000.000.-TL
3. Temettü (vergi alacağı dahil)	1.200.000.000.-TL
4. Toplam Gelir(1+2+3=)	4.500.000.000.-TL

Bu durumda Cemal Bey sadece serbest meslek kazancını Mart 2000 sonuna kadar beyan edecektir.

Zira 2002 yılı sonuna kadar elde edilecek repo gelirlerinin yıllık beyanname ile bildirim zorunluluğu bulunmadığı gibi diğer gelirler nedeniyle beyanname verilmesi halinde de bu gelirler beyannameye dahil edilmeyecektir. Kar payı ve vergi alacağı toplamı ise 1999 yılı için belirlenen beyanname verme sınırının altında kaldığı için yine beyannameye dahil edilmeyecektir.

ÖRNEK:11

Mahmut Bey 20 yıldan beri ABD'nde ikamet eden ve çalışan bir Türk vatandaşları olup 1999 takvim yılı içinde Türkiye'de aşağıdaki gelirleri elde etmiştir.

-Mevduat Faizi	4.000.000.000 TL
-Repo Kazancı	3.500.000.000 TL
-Döviz Tevdiat Hesabından Faiz	5.000.000.000 TL
-Devlet Tahvili Faizi	7.000.000.000 TL
-Hazine Bonosu Faizi	12.000.000.000 TL
-TOPLAM	31.500.000.000 TL

Mahmut Bey Gelir Vergisi Kanunu' muzun 3, 4, 5 ve 6. maddelerine göre Türkiye' de dar mükellefiyet esasında vergiye tabi olan bir gerçek kişidir.

Yine Gelir Vergisi Kanunu' nun 86/2-a maddesi hükmüne göre, dar mükellefiyette vergiye tabi gelir sadece; tevkif yoluyla vergilendirilmiş **ücretler, serbest meslek kazançları, menkul ve gayrimenkul sermaye iratları ile kurumlardan elde edilen kar paylarından** ibaret ise yıllık beyanname verilmez.

Mahmut Bey' in gelirlerinin tamamı 1999 yılı içinde tevkif yoluyla vergilendirilmiş menkul sermaye iratlarından oluşmaktadır.

Dolayısıyla Mahmut Bey' in 1999 takvim yılı içinde Türkiye' de elde ettiği 31.500.000.000 lira menkul sermaye iradının tamamı tevkif yoluyla vergilendirildiği için yıllık beyanname vermesine gerek yoktur.

ÖRNEK:12

Bay Jackson ABD vatandaşı olup söz konusu ülkede ikamet etmektedir. Bay Jackson 1999 takvim yılında Türkiye' de, Türkiye İş Bankası A.Ş. his-

se senetleri karşılığı 9.000.000.000 lira kar payı elde etmiştir

Bu durumda ;

1-Bay Jackson elde ettiği kar payını beyan etmeyecektir Çünkü Gelir Vergisi Kanunu'nun 86/2-a maddesine göre bu tür gelirler dar mükellefler tarafından elde edilirse beyanı gerekmez.

2-Bay Jackson bu kar payı için 1/3 oranında vergi alacağı da hesaplamayacaktır. Çünkü Gelir Vergisi Kanunu'nun mükerrer 75. maddesinin 1 numaralı bendine göre vergi alacağı hesaplanabilmesi için kar payını alan gerçek kişinin tam mükellef olması gerekmektedir.